

Xia Yan

**UNDER SHANGHAI EAVES. ACT 1 / TRANSLATION FROM CHINESE,
INTRODUCTORY ARTICLE AND COMMENTARIES BY O. VOROBEL**

Olha Vorobei

PhD (Philology), Associate Professor
Educational and Scientific Institute of Philology
Taras Shevchenko National University of Kyiv
14, Taras Shevchenko Blvd, Kyiv, 01601, Ukraine
vorobei@knu.ua
ORCID: 0000-0003-4956-8943

The publication presents the Ukrainian translation of the first act of the spoken drama “Under Shanghai Eaves” (“上海屋檐下”, 1937) written by the playwright and screenwriter Xia Yan (夏衍, 1900–1995). The introductory article focuses on the modern compositional principles employed in the play, particularly the usage of parallel montage, which enables the simultaneous development of multiple plotlines across different spatial planes, generating a polyphonic representation of urban life and highlighting the interdependence of private narratives and socio-political processes. The decentralization of conflict and the distribution of action among several families create a representative model of social life in 1930s in China. The play addresses key issues of the period, including political repression, economic instability, social stratification, transformations of cultural values, and the issue of women’s economic independence. Additionally, the work demonstrates the phenomenon of intergeneric diffusion: extended authorial stage directions combine dramatic action and authorial narrative. The footnotes provide explanations of terms and cultural realities, and brief information about historical events alluded to in the drama as well.

Keywords: Chinese literature; composition; montage; spoken drama; Xia Yan

Ся Янь

**ПІД ДАХАМИ ШАНХАЮ. ДІЯ 1 / ПЕРЕКЛАД З КИТАЙСЬКОЇ,
ВСТУПНА СТАТТЯ ТА КОМЕНТАРІ О. С. ВОРОБЕЙ**

У пропонованій публікації здійснено український переклад першої дії *розмовної драми*¹ “Під дахами Шанхаю” (“上海屋檐下”, 1937) китайського драматурга й сценариста Ся Яня (夏衍, 1900–1995). Звернення до цього твору обумовлене його насиченістю модерними художньо-композиційними прийомами, які урізноманітнюють структуру п’єси та визначають її як одну з найвизначніших робіт свого часу. П’єса також висвітлює широкий спектр соціальних проблем у багатовимірному урбаністичному середовищі Шанхаю, який постає як мікрокосм усієї китайської соціально-культурної реальності 30-х років ХХ ст.

Передусім п’єса привертає увагу своєю структурною організацією: у ній реалізовано новаторський для тодішньої сцени принцип паралельного монтажу, який був запозичений Ся Янем із теоретичних розвідок С. Ейзенштейна та Вс. Пудовкіна [Vorobei, Vechorynska 2022]. Застосування цього композиційного прийому уможливорює одночасне розгортання кількох сюжетних ліній у різних просторових площинах. Саме тому сценічний простір організовано як поперечний розріз будинку:

© 2026 O. Vorobei; Published by the A. Yu. Krymskyi Institute of Oriental Studies, NAS of Ukraine on behalf of *The World of the Orient*. This is an Open Access article distributed under the terms of the CC BY-NC (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>).

кожна кімната функціонує як автономний сценічний майданчик. У моменти активізації дії відповідна локація підсвічується прожектором, тоді як інші частини сцени залишаються в напівтемряві. Водночас персонажі, які тимчасово не перебувають у фокусі драматичної дії, не зникають зі сцени, а продовжують виконувати рутинні дії, підтримуючи ілюзію безперервності життя. Попри часову й просторову роз'єднаність епізодів, у рецепції глядача вони вибудовуються в цілісну смислову структуру. Така композиційна модель не лише формує ритм драматичної дії, а й підкреслює багатоголосся міського середовища, де приватні історії розгортаються на тлі масштабних суспільно-політичних трансформацій Китаю першої пол. XX ст., які автор свідомо знебарвлює, змушуючи глядача концентруватися на наслідках історичних процесів, показуючи їх через побутові й соціальні взаємодії героїв.

Паралельний монтаж у п'єсі спричинює децентралізацію конфлікту: дія рівномірно розосереджується на п'ять родин, що мешкають в одному будинку, по суті, розгортаючи ширшу картину міського життя 1930-х років та перетворюючи приватні історії на репрезентативну модель соціального життя тогочасного Китаю. Побутова близькість зумовлює взаємозалежність героїв, що стають свідками й мимовільними учасниками життєвих криз одне одного, а їхні конфлікти віддзеркалюють соціальні проблеми тогочасного Китаю. Отже, *політична турбулентність* у п'єсі представлена через репресії Куана Фу; *економічна нестабільність* виявляється у фінансових труднощах фабрики Ліня Чжичена та безробітті Хуана Цзямея, відображаючи невизначеність і вразливість міського населення; *соціальна стратифікація* виражається в нерівності соціальних можливостей і фінансових ресурсів між персонажами; *культурна та ідеологічна трансформація* демонструється через конфлікт між модерними поглядами інтелігенції та традиційним світоглядом звичайних містян; *проблема економічної незалежності жінки* простежується через образ Ши Сяобао, соціальна стигматизація демонструє збереження обмежувальних гендерних норм у суспільстві, попри значні соціальні трансформації та зростання економічної активності жінок; *соціально-політична інертність* оприявляється у фактичному ігноруванні майже всіма персонажами загрози японської інтервенції; *гуманізація ворога* виражається у співпереживанні японським військовим, підкреслюючи складність моральних оцінок у період воєнної агресії.

Брак чіткої причинно-наслідкової послідовності в розвитку подій призводить до фрагментації фабули на окремі епізоди, які структурно пов'язуються і набувають цілісності завдяки розгорнутим, деталізованим ремаркам, які втручаються у сценічний діалог і свідчать про звернення драматурга до безпосередньої авторської оповіді, що є характерною ознакою епізації п'єси [Свченко 2005, 195], та створюють ефект міжродової дифузії, коли межі між драматичною та наративною формами стають умовними, а сцена функціонує як багатосаровий простір соціально-побутового та психологічного відображення.

Отже, структурно-сюжетні прийоми, реалізовані Ся Янем у п'єсі "Під дахами Шанхаю", засвідчують його модерний характер мислення щодо драматургічної форми, адже таке рольове багатоголосся та децентралізація драматичної дії в європейській драмі набуде виразного втілення значно пізніше, зокрема у трагікомедії Семюеля Бекета "Чекаючи на Годо" (1952), де композиція також буде ґрунтуватися на співіснуванні кількох автономних свідомостей, без традиційного домінування єдиного героя чи лінійного сюжету. У цьому сенсі художня практика Ся Яня демонструє не лише чутливість до модерних естетичних тенденцій, а й самостійну, концептуально новаторську модель драматургічного мислення в Китаї на поч. XX ст.

(П'єса у трьох діях)

Дійові особи

Лінь Чжичен – 36 років.

Ян Цайюй – його дружина, 32 роки.

Куан Фу – перший чоловік Ян Цайюй, 34 роки.

Баочжень – донька Куана Фу та Ян Цайюй, 12 років

Хуан Цзямей – живе в комірчині, над кухнею, 28 років.

Гуй Фен – його дружина, 24 роки.

Старий Хуан – батько Хуана Цзямея, 58 років.

Ши Сяобао – живе у світлиці на другому поверсі над вітальнею, приблизно 27–28 років.

Сяо Тяньцзін – її коханець, приблизно 30 років.

Чжао Чженьюй – живе на кухні, 48 років.

Дружина Чжао – 42 роки.

А Сян – їхня донька, 5 років.

А Нью – їхній син, 13 років.

Лі Ліньбей – живе на горіщі, 54 роки.

Інші: шматяр, зеленярі, городники, рознощики їжі, різнороби та ін.

Місце:

Усі три дії розгортаються в одному місці.

Час:В один із квітневих днів 1937 року, під час сливових дощів².**ДІЯ 1**

На сцені типовий будиночок, який часто можна побачити у східних кварталах Шанхаю³, представлений у поперечному розрізі. Праворуч від сцени – відчинені бічні двері, через які входять та виходять герої п'єси. Далі розташована кухня з виведеним назовні водопровідним краном із зацементованим цебром. Над кухнею – вікно комірчини⁴, воно відчинене, а трохи нижче під ним нависає бляшаний піддашок. Завдяки цьому навіть у дощові дні жінки цього будинку можуть бодай якось прати одяг або промивати рис. Біля вікна комірчини висить сито для промивання рису, підставка для варіння на пару... і випрані дитячі пелюшки. Ліворуч від кухні розташовані вузькі сходи з перилами, що ведуть на верхній поверх. Вони дуже розхитані: у більшості сходинок стесані краї, а перші дві вже залатані дошками. На сходовому майданчику праворуч – вхід до комірчини; на стелі висить п'ятиватна лампа з напіврозбитим плафоном. Ліворуч від сходового майданчика видніються поручні, що ведуть поверхом вище. Далі, лівіше від сходів, тонкою перегородкою відгороджена невеличка кімнатка – передпокій. Коли в коридорі не горить світло, там так темно, що хоч око виколи. За передпокоєм, ще однією перегородкою, відгороджена вітальня, до якої ведуть двері зі скляними віконцями. А ще далі ліворуч від вітальні – невеличке внутрішнє подвір'я з східними воротами, що частково виступають. Як і подвір'я перед боковим входом, вони частково накриті бляшаними піддашками, під якими безладно навалені старі та поламані меблі, маленька пічка для вугілля, стільниця та інший хатний мотлох. У цьому будинку загалом мешкають п'ять родин. У вітальні проживає Лінь Чжичен зі своєю родиною. Саме він орендує весь будинок, а решту приміщень здає в суборенду. У кухні проживає родина вчителя початкових класів Чжао Чженьюя. Крізь вікно та відчинені двері можна побачити, що під вікном, під прямим кутом, стоїть залізне ліжко; біля вікна – великий квадратний стіл, а перед ним – невеличка розкладачка. На стіні з дверима висить шафка з різними начинням, зокрема склянка для паличок тощо. Біля входу на роздроблених цеглинах стоїть пічка; поруч стоять каструлі та інше кухонне приладдя. У комірчині проживає родина Хуана Цзямея, який нещодавно втратив

роботу службовця в одній з іноземних контор. На сходовому майданчику стоїть маленький гасовий пальник – це їхня кухня. У світлиці живе лише Ши Сяобао, вона ніколи не готує вдома: обід та вечерю купує лише у вуличних торговців. Старий, який мешкає на горищі та якого майже ніколи не видно, – це газетяр Лі Лінбей. Він часто зловживає спиртним, трохи не при собі. Оскільки він полюбляє наспівувати арію⁵ з п'єси “Стела Лі Ліна”⁶ – “Визираю тебе, і рясні мої сльози зринають”, всі його прозвали Стелою Лі Ліна.

У вітальні проживає орендатор усього будинку; кімната умебльована напрочуд непогано. Письмовий стіл і книжкова шафа, у якій тепер замість книжок лежить одяг, дають підстави припустити, що Лін Чжичен – освічена людина і в минулому обіймав належну посаду.

Зараз одна з тих пір року, яка мимоволі навіває тугу на кожного, – сезон дощів. Упродовж усього дійства іде дощ, безупинно чути мжичку за вікном. Під час зливи долинає дзюркотіння води, що стікає з даху, хоча будь-якої миті може виглянути сонце. Повітря важке – і це не могло не позначитися на настрої та самопочутті всіх мешканців будинку. З їхніх дій, учинків і діалогів видно: усі однаково пригнічені, знервовані, перебувають у стані напруженого збудження... Достатньо лише однієї іскри, щоб спалахнув давно назрілий скандал.

Близько восьмої години ранку. Надворі йде дощ, а в будинку – напівтемрява. Ян Цайюй у кімнаті прибирає посуд після сніданку. Баочжень підходить до столу, натискає клавії маленького іграшкового піаніно. Вона з цікавістю розглядає книжки на столі й унівогласа підспівує собі.

Біля бічного входу дружина Чжао Чженьюя купує овочі, поряд крутиться А Сян. Чжао Чженьюй, надівши окуляри, повністю занурений у ранкову газету. А Нью складає портфель, готуючись іти до школи.

Навколо будинку безперервно чути шум вулиці та голоси продавців їжі.

Баочжень: (співає) “Вторгувавши шмат сукна, скажи мені таке: скільки ж монет впаде тобі за це?” (Помилившись у тональності, ще раз співає). “Вторгувавши шмат сукна, скажи мені таке: скільки ж монет впаде тобі за це? Затям собі раз і назавжди: всі твої гроші на патрони пустять вони...”⁷

Ян Цайюй: Баочжень! Уже пізно!!

Баочжень: (надувши губи і не звертаючи уваги, продовжує) “Затям собі раз і назавжди: всі твої гроші на патрони пустять вони. І кожна куля з тих рушниць... розірве твоє серце в одну мить”.

Ян Цайюй: Я до кого звертаюсь? Уже ж пізно!

Баочжень: Та я ще не навчилася сама її співати! А сьогодні після школи треба йти вчити інших.

Ян Цайюй: Сама не вмієш, а ще й когось берешся вчити? (Піднімає з ліжка доньчин одяг). Одяг як зняла, так і кинула на ліжко, замість того щоб гарненько його повісити. А тобі вже дванадцять років! Сама за собою не можеш прибрати, а ще й інших вчити надумала. Не вивчившись сама, біжиш інших повчати!

Баочжень: (збираючи книжки) Так це ж треба випрати!

Ян Цайюй: Випрати, дуже гарно придумано! Під таким дощем жодна річ не висохне (вішає одяг).

Баочжень: (швидко підбігає, хапає одягину і кидає її в таз із водою для вмивання) Ходити у брудному негігієнічно!

Ян Цайюй: (сердиться, але все ж таки усміхається) Ой, я наче і без тебе цього не знала! (Взявши умивальний таз, прямує у внутрішній двір).

Баочжень: (склавши книжки в портфель) А Нью! (З портфелем у руках йде на кухню).

Дружина Чжао: (чути лише голос) Якщо продаєш, то продавай! Якщо ні – то й годі тут про що говорити! (Сердито входить з кошиком овочів).

Продавець овочів, рахуючи в руці мідяки, прощтовхується у двір.

Має такий вигляд, наче його хтось смертельно образив.

Продавець: *(напосідаючи)* Зачекайте-но, якщо ти кажеш, що один лян⁸ коштує два з половиною мідяки, тоді бракує ще трьох монет. Все разом із кошиком заважило на один цзінь⁹ і два ляни, якщо відняти вагу самого кошика – сім лянів, тоді за одинадцять лянів, двісті сімдесят п'ять...

Дружина Чжао: А хто сказав про сім лянів? *(Несподівано висипає молоді паростки дикого рису на землю і зважає пустий кошик на вагах).* А я кажу – вісім з половиною лянів...

Продавець: *(робить крок уперед і дивиться на ваги)* Ой, хто ж це б міг подумати...

Дружина Чжао: *(підраховуючи про себе, крокує до будинку)* Якщо продаєш, то продавай, ні – забирай свій товар!

Продавець: Добре-добре, докинь лише два мідяки...

Дружина Чжао: *(розвертається до продавця, роблячи вигляд, ніби шукає щось у кишені, навмисно зволікає; насилу витягує й віддає дві монети торговцю. Коли той, щасливий, зібрався йти, вона прудко витягує з його кошика пучечок рису)* Тоді докинь ще рису!

Продавець: *(спересердя)* Ну як же ж так можна?

Дружина Чжао гнівно захлопує двері.

А Сян також чимдужче навалився на двері.

Дружина Чжао: Якось ти вже нечесно торгуєш! *(Розвернувшись, каже сама до себе).* Дощ ллє вже поспіль цілих десять днів, майже пів місяця! Свіжої зелені – днем з вогнем не знайдеш!

Продавець: *(голос за сценою)* Агов... *(Декілька раз марно штовхає двері. Прочищає горло).* Гей! Молоді паростки дикого рису, капуста...

Чжао Чженьюй кинув погляд на дружину, усміхнувся і знову занурився в газету.

Баочжень: *(голосно)* А Ню, а ти вивчив уже пісню, якої я вчора тебе навчила?

А Ню: *(висунувши голову з кухні)* Не смій мене так називати. Ти маєш кликати мене Чжао Чень¹⁰.

Баочжень: *(навмисно передражнює)* А от і ні! А Ню, А Ню, Ню-круторогий...

А Ню: Ти що, серйозно будеш мене так обзивати?

Баочжень: А ти хіба не народився у рік Вола?

А Ню: Ну... Ну тоді і я буду тебе обзивати! Буду кликати тебе не прибий не приший падчеркою... пасербицею...

Баочжень: *(сердито)* Чжао Чень!

А Ню: Ха-ха-ха!.. *(Повернувся назад у кухню за портфелем).*

Ян Цайюй якраз винесла кошик для овочів.

Баочжень, надувшись, кидає погляди на матір.

Ян Цайюй: Що? Ти...

Баочжень: *(показуючи пальцем на А Ню)* А Ню! Він знову це казав... називав мене...

Ян Цайюй: *(обличчям пробігла тінь; голос тихий, але твердий)* Не звертай на нього уваги, збирайся краще до школи! Гроші на солодощі взяла?

Баочжень хитає головою. Ян Цайюй повертається до кімнати і дає їй гроші.

У цей час, із кам'яним виразом обличчя, через парадний вхід у вітальню мовчки заходить Лінь Чжичен. Здається, наче його хтось сильно образив.

Він кладе ключі до кишені, бере зі стола склянку води, п'є великими ковтками і падає ницьма на ліжко.

Ян Цайюй: *(дещо здивовано)* Тобі що, зле?

Лінь Чжичен мовчить.

Ян Цайюй: Навіть не перевдягнувся... *(Подає йому піжаму).*

Лінь Чжичен знову не звертає уваги.

Ян Цайюй: (розсердившись) Та що ж це таке? Ти завжди шукав привід, щоб на мені злість зірвати! Я ж тобі не цап-відбувайло, врешті-решт!

Лінь Чжичен, як тільки побачив, що Ян Цайюй розсердилася, підвівся з ліжка і почав перевдягатися. Але, як і раніше, – ні пари з вуст.

Ян Цайюй, не звертаючи на нього уваги, взяла кошик для овочів і вийшла з кімнати разом із Баочжень, захлопнувши двері, які ведуть з вітальні в передпокій.

Лінь Чжичен перевдягнувся і, схиливши голову, ліг спати.

А Ню: (побачивши, що Баочжень зібралася вже до школи, кричить) Постривай-но, Лінь Баочжень! (Повернувшись, звертається до мами). Мам, дай п'ять монет на олівці!

Дружина Чжао: Немає!

А Ню: А вчитель сказав, що треба!

Дружина Чжао: Вчитель каже, що треба, а я кажу – не треба!

Чжао Чженьюй усміхаючись витягує кілька мідяків з кишені і передає їх А Ню.

А Ню: (до Баочжень) Останні два рядочки я й досі ще не запам'ятав, як співати...

Баочжень: Останні?.. (Наспівує). “І кожна куля з тих рушниць...”

А Ню: Так! Ану, ще раз заспівай...

Обоє майже вже вийшли.

Ян Цайюй: (навздогін) Баочжень! Після школи відразу додому. Якщо будеш десь вештатися, тато дізнається, то знову...

Баочжень: (дратівливо) Який ще тато... теж мені тато... (Виходить).

Гуй Фен, повернувшись із купленими овочами, зіштовхнулася з Ян Цайюй.

Дружина Чжао крадькома спостерігає за Ян Цайюй.

Ян Цайюй: (начебто нічого не сталося, звертається до Гуй Фен) О, доброго ранку! (Виходить за ворота).

Дружина Чжао: (хутенько підбігає до Гуй Фен) Чула?

Гуй Фен: Що?

Дружина Чжао: (показуючи на ворота, через які вийшла Ян Цайюй, пошепки говорить) Згадала її татка, так Баочжень відразу розлютилася, надулася. (Копіюючи Баочжень). “Який ще тато... теж мені тато...”! Ох, зараз часи вже не ті, діти змалечку знають що до чого, нічого від них-то й не приховаєш!

Гуй Фен: (усміхаючись) У дванадцять-тринадцять років і не розуміти?! (Біля крапа із зацементованим ґебром виймає щойно куплені овочі).

Дружина Чжао: (прислуховуючись до дверей вітальні, пошепки) Проте кажуть, що, коли Лінь з нею одружився, дівчинка була ще зовсім маленькою.

Гуй Фен: Правду кажучи, Лінь до неї досить непогано ставиться. Я тобі ось що скажу: таких вітчимів, як він, ще пошукати треба!

Дружина Чжао: (перебиваючи) Ми вже рік як тут живемо, проте ніколи не чули, щоб її били або сварили. Інколи, бува, Лінь може покричати, посваритися з її матір'ю, але як тільки побачать її – все мов рукою зняло!

Гуй Фен: Так це природно, що ставлення до нерідної дитини буде геть іншим. До того ж діти часто полюбляють поглузувати з неї, називаючи падчеркою... як там... не приший не прибий... (Сміється). Тим паче малі завжди люблять, щоб останнє слово було за ними.

Дружина Чжао: (після паузи) Це ти ще не знаєш: у розмовах із нашим А Ню вона називає його лише “дядько Лінь”, ніколи ще не назвала татом.

Гуй Фен: А це часом не через те, що вони й раніше були вже знайомі?

Дружина Чжао: Яке там просто знайомі! Лінь та батько Баочжень були найкращими друзями... Так люди кажуть.

Гуй Фен: О, тоді чому...

Раптом дощ перетворився на зливу.

Дружина Чжао: Ох, як же ж мені докучили ці дощі! І сиро, і душно, можна ж вмерти від задухи!

Гуй Фен: Еге ж, такі затяжні дощі, що калоші й ті вже протікають.

Дружина Чжао: *(побачивши, що Гуй Фен має рибу та овочі)* Ти ба, стільки всього сьогодні накупила?

Нагорі голосно закашляв батько Хуана Цзямея.

Гуй Фен: *(розсміявшись)* Батько приїхав із села, треба ж було чогось купити!

Дружина Чжао: Йой, а я зовсім забула про це! Він же ж ніколи не був у Шанхаї *(обдираючи дикий рис)*.

Гуй Фен: Угу, спочатку планував приїхати ще минулої осені...

Дружина Чжао: *(начебто щось згадавши)* Приїхав побачити новонародженого онука, чи не так?

Гуй Фен: Ага... *(Насилу усміхаючись)*. Він вже років п'ять-шість збирався!

Дружина Чжао: Напрочуд моторний у вас старий. Показували вже йому універсаги, проспекти?

Гуй Фен: Трохи. Коли вперше в Шанхаї, то як же без цього.

Дружина Чжао: Вчора ви дуже пізно повернулися. Пан Хуан вирішив розважити його у великому місті?

Гуй Фен: Ні, ми тут неподалік ходили в кінотеатр "Дунхай"¹¹. *(Мимохіть усміхаючись)*. Гроші витратили, проте йому все одно не сподобалося. Сказав, що голови героїв то великі, то маленькі, в один момент начебто все стає зрозумілим, а потім знову все шкереберть.

Дружина Чжао: *(погоджуючись із нею)* Мені теж не дуже подобаються фільми. Постійно щось блимає перед очима – аж у голові поморочиться. Старшому поколінню більше до вподоби театр. Сходіть із ним на "Падіння храму Червоного лотоса"¹². Наприкінці минулого року мій старший брат водив мене – це було просто дивовижно: гарні костюми, нові декорації. Як тільки світло в залі гасло, на сцені все міняли. Направду, зводіть його перед від'їздом. *(Сміється)*. Можливо, декілька вечорів поспіль буде ще й тема для розмови.

Гуй Фен: Ох, Цзямей те саме каже.

Дружина Чжао: Скільки він ще пробуде в Шанхаї?

Гуй Фен: *(опустивши очі)* Хто знає, можливо ще декілька днів.

Дружина Чжао: Тож чудово! Син у Шанхаї оселився, одружився, у нього народився онук...

Гуй Фен: Проте... Якби ж Цзямей знайшов роботу... *(Подивившись на комірчину, перейшла на шепіт)*. Як би так сказати, у нашій родині не знають, як ми тут насправді живемо. Для таких людей, як батько, наше життя – вважай, пропаще. У селянській родині й без того нелегко виростити сина, а тим паче вивчити його в університеті. У селі люди здебільшого вузькоглядні, тож усім розповідають, що Цзямей у Шанхаї розбагатів, займається чимось важливим, проте... *(Пригнічено)*. Як тільки приїхали до Шанхаю подивитися на наше життя – он, всі разом тулились у комірчині!.. *(Домивши овочі, підвелася)*.

Дружина Чжао: У твого чоловіка в селі є ще брати?

Гуй Фен: Це було б чудово, але він єдина дитина в сім'ї.

Дружина Чжао: *(втішаючи її)* Проте твій чоловік такий послідовний, принциповий, у майбутньому все ще можливо...

Гуй Фен: *(продовжуючи)* А користі-то з тієї принциповості, Шанхай – це прокляте місто. Тут радше пройдисвіту може пощастити. А в нього ще такий дурний характер, у жодному разі не зголоситься піти на поступки...

Чжао Чженьюй: *(поклавши газету, однієї рукою знімає окуляри, а іншою протирає очі)* Ні-ні! Іти на поступки власним переконанням – ось що справді свідчить про поганий характер. Коли суспільство занепадає, людина занепадає разом із ним.

Порядна людина має починати з самої себе. Багато хто, як і твій чоловік, не можуть поступитися, піти на компроміс...

Гуй Фен: (зібралася вже йти) А якщо не поступитися, то юрмитися в комірчині, виходить так?

Чжао Чженьюй: Ні, ні, я не це мав на увазі. Йдеться про інше: людина має бути порядною, з чистою совістю. От візьмімо для прикладу...

Дружина Чжао: (розлючено) Так, давай-но без прикладів! Якщо ще раз пропустиш заняття – знову не поставлять у розклад. І так платять усього кілька мао за годину занять, а ще й ці відрахування із зарплатні...

Чжао Чженьюй: Немає чого нервуватися, зараз за чверть восьма, до школи ж чотири з половиною хвилини пішки. (Повертаючи голову до Гуй Фен, говорить дуже щиросердно). От візьмімо для прикладу... (Окинувши поглядом подвір'я, побачив, що Гуй Фен вже піднялася нагору).

Дружина Чжао: (з холодною усмішкою) Ну що, іншим до вподоби тебе слухати? То йди вже до школи – мороч голови малим дітям...

Чжао Чженьюй: (спокійно) Слухати чи ні – це вже особиста справа кожного, а говорити чи мовчати – то вже мені вирішувати! Я, я...

Дружина Чжао: Годі, годі вже, йди собі! Скоро прийде Лін, так балачкам кінця-краю не буде, з пустого в порожнє переливати...

Чжао Чженьюй: (дивлячись на вітальню) Останнім часом він знову працює в нічну зміну?

Дружина Чжао: Денна, нічна, тобі-то до цього яке діло?

Знадвору чується голос продавця рисових кльоцок¹³.

А Сян: (до мами) Мамо, хочу рисових кльоцок!

Дружина Чжао: (промацавши кишеню й зрозумівши, що грошей немає, змінює тон голосу) Ти ж щойно їла рисову кашу!

А Сян: А-а! Я хочу...

Дружина Чжао: (сердито) Твій батько ще не розжився грошима!

А Сян заздрісно дивиться в бік вулиці.

Ши Сяобао, що мешкає у світлиці над вітальнею, щойно прокинулася.

У кімнаті панує пітьма. Вона ліниво потягується, відкриває фіранки – і простір наповнюється тьмяним світлом. Запаливши цигарку, відчиняє вікно й вдивляється в дощ. Насуплені брови надають їй обличчю відтінку трагізму. Взявши термос, вона мляво спускається сходами. На сходовому майданчику, біля комірчини, зупиняється, зазирає у щілину і, немов побачивши щось кумедне, хитро усміхається.

Вона немовби та дешева копія сучасної заміжньої пані: стильно завита зачіска, постійно трохи сонний вигляд, на обличчі ще залишки вчорашнього макіяжу.

Вдягнена в насичено-червоне ціпао у квіти, верхні два ґудзики розстебнуті, на ногах – звичайні капці. Красою Ши Сяобао не вирізняється, проте погляд грайливий, а хода легка й граційна.

Дружина Чжао, почувши, що вона спустилася, кинула на неї повний огиди та ненависті погляд і навмисно відійшла подалі, з силою почала роздувати вогонь у пічці, аж поки не піднявся стовп білого диму.

Ши Сяобао: (подивившись на дружину Чжао) О, як ви всі раненько повставали! (Позіхає). Знову мрячить. Під шум дощу тільки те й робити, що спати. Зовсім не хотілося вставати!.. (Позіхає).

Дружина Чжао: (злостиво) Щастить же ж!

Ши Сяобао: (вміхаючись) О, а в пана Чжао сьогодні хіба немає занять?

Чжао Чженьюй уважно читає газету.

Ши Сяобао: (трохи здивовано) А що ж це сталося? Зазвичай якщо з вами не розмовляють, то ви говорите й жартуєте без упину, а тут до вас звертаються – а ви ані пари з вуст.

Чжао Чженьюй: *(швидко відклавши газету)* А, це ти! Глянь, про що в газеті пишуть...

Ши Сяобао: *(виливає рештки води з термоса)* Про що ж там в газеті пишуть?
Бризки води потрапили на дружину пана Чжао, яка люто зиркнула на Сяобао.

Ши Сяобао: Ой, вибачайте! *(Безтурботно відчинивши бокові двері, вийшла закип'ятити води).*

Лінь Чжичен крутиться з боку на бік, ніяк не може заснути, встає.

Чжао Чженьюй: *(дивлячись на розлючену дружину, не може втриматися від сміху)* Ха-ха-ха!!!

Дружина Чжао: *(різко розвернувшись до нього)* Чого тишишся?

Чжао Чженьюй: Чого ж ти ніяк не можеш поладнати з нею? Живете ж в одному будинку, а як тільки її перестрінеш – відразу мов кішка з собакою!..

Дружина Чжао: Та не можу я спокійно дивитися на це страхіття. Чи то лярва, чи то не лярва – якась дуже вже химерна в усьому. Як чоловіка немає, то вона першого-зустрічного в хату тягне...

У комірчині нагорі сильно розкашлявся Хуан Цзямей. Він висунувся наполовину з вікна – блідий, худий, зі змученим виразом обличчя. Розігнавши рукою дим, що піднімається з кухні, зачиняє вікно. Чути, як плаче дитина.

Чжао Чженьюй: Ох, а тобі-то що до того? Тим паче не нам її судити. Ми з тобою вже неодноразово це проговорювали: це все заради того, щоб вижити. Чоловік постійно в морі: сьогодні – Японія, завтра – Південнокитайське море, а післязавтра – Америка. Впродовж року лише два-три рази буває дома, та й то не завжди. Сімейного статку – нуль, якихось навичок – також немає, постійно жаліється, що грошей бракує. І ти від неї добродішності та моральної цнотливості вимагаєш? Це вже якось занадто... Занадто...

Дружина Чжао: Йди-но свої проповіді до християнської церкви читай! Всьому знайдеш виправдання. А я дивлюся – ти тільки й умієш, що язиком ляпати! Такий розумний, такий начитаний – то чого ж грошей заробити не можеш, га?! Яке тобі діло до того, що я з нею не можу порозумітися? І взагалі, не сунь свій ніс, коли я з іншими розмовляю!..

Чжао Чженьюй: Що? Я ж... смішно... *(Жаво жестикулюючи, підходить до дружини, маючи намір продовжити дискусію).*

Знадвору чути голос продавця рисових коржиків¹⁴, у кімнату вривається А Сян, перериваючи їхню розмову.

А Сян: Мамо, купи коржика!

Дружина Чжао: Не наїлась, ти ж щойно...

Ши Сяобао повернулася з окропом і однією рукою відчиняє двері.

Ши Сяобао: *(гукає на вулицю)* Агов, хто там з коржиками! *(Купує декілька, повертаючись, бачить вираз обличчя А Сян, знову повертається до продавця коржиків).* Гей! Ще один! *(До А Сян).* На, тримай, бери!

А Сян підходить до неї за коржиком.

Дружина Чжао: *(голосно)* Не смій брати.

Ши Сяобао: *(усміхаючись)* Ну як це так, всі діти люблять солоденьке.

Дружина Чжао: Не смій! Я кому сказала!

А Сян, дивлячись на матір, все ще простягує ручку за коржиком.

Ши Сяобао: Не звертай уваги, їж на здоров'я!..

Дружина Чжао: *(за руку відтягує А Сян)* Ах ти ж маленьке неслухняне чортеня! Ти що, ніколи не їла коржиків? *(Люто дивиться на Ши Сяобао).*

Ши Сяобао: *(підвівши брови)* Ну і ну!..

Дружина Чжао: Що нукаєш?

Ши Сяобао: Це ж для дитини, що тут такого?!

Дружина Чжао: Дитина – моя, якщо тобі нічого такого, то мені – є чого. Ось що я тобі скажу: нехай ми бідні, але я не дам своїй дитині їсти нічого, що було куплено за брудні гроші!

Ши Сяобао: *(також розізлившись)* Що?! Чиї, ти там кажеш, гроші брудні?

Дружина Чжао: *(холодно усміхаючись)* Ще питаєшся?

Ши Сяобао: Ну що ж ти така міднолоба! Не можеш втямити, що я ж від щирого серця...

Дружина Чжао: *(процідивши крізь зуби)* Непотрібно нам від твого щирого серця.

Ши Сяобао: Не треба – то й добре! *(Сміючись)*. Міднолоба... *(Піднімаючись на гору)*. Дуринда!

Дружина Чжао: *(піднявшись на одну сходинку)* Кого це ти там обізвала дуриндою?

Ши Сяобао: *(з верхніх сходів, розвернувшись зі зневажливим виразом обличчя, але з усмішкою)* Тебе! *(Прудко піднімається до себе)*.

Коли дружина Чжао збиралася ще щось сказати наостанок Ши Сяобао, згори спускається Старий Хуан із дворічною дитиною на руках.

Позаду йде Гуй Фен з оберемком брудного одягу.

Дружина Чжао лише сплюнула спересердя.

Дружина Чжао: Безсоромна негідниця!

Батько Хуана на вигляд типовий селянин: у злинялій синій сорочці

з грубої тканини, з пов'язаним фартухом, вуса і борода вже сиві.

Він із задоволенням несе свого онука. Видно, що він ще не звик до таких

вузьких сходів, тому крок за кроком обережно спускається вниз.

Гуй Фен: *(зацікавлено подивившись на Ши Сяобао, голосно звертається до свекра)* Ходіть собі довкола будинку, але не висувайте його за межі нашого провулка – на вулиці можуть бути машини...

Старий Хуан: *(ввічливо вітається з Чжао Чженьюєм, показує на дитину)* Він хоче, щоб ми пішли з ним на вулицю. Ха-ха-ха, у Шанхаї тут ні пройти, ні проїхати, не те що в селі...

Чжао Чженьюй: *(підходячи)* Панотче, Шанхай цікавіший за село?

Батько Хуан: *(не відповідаючи на поставлене питання)* Пару днів тому він ще трохи боявся незнайомців, та вже звик! Ти диви, все хоче, щоб я усюди його брав із собою!

Чжао Чженьюй: *(не розуміючи)* Гм?

Гуй Фен: *(до Чжао Чженьюя)* Він недочуває, просто не почув тебе!

Чжао Чженьюй: *(киваючи головою, говорить голосніше)* Панотче, Шанхай цікавіший за село?

Батько Хуан: Село? Ні-ні, ще поживу кілька днів тут. А Мей і вона *(вказуючи пальцем на Гуй Фен)* не відпускають мене. Та й сезон вигодовування шовкопрядів уже минув – шовк ми не прядемо, кокони всі продали, тож я наразі вільний!..

Чжао Чженьюй: М-гм, вочевидь, що цікавіше. *(До Гуй Фен)*. Як ви з ним спілкуєтесь? Він що, взагалі нічого не чує?

Гуй Фен: *(сміючись)* Голосніше говоримо або жестами спілкуємося.

Старий Хуан однією рукою тримає дитину, іншою відчиняє двері і виходить

на вулицю. А Сян, користуючись можливістю, теж просочується за ними.

Гуй Фен: *(навздогін)* Гей! *(Голосно)*. Нічого їсти йому не купуйте! Потім животики болітиме! *(Повертаючись, бурмотить сама до себе)*. Як же ж його любить, усе йому дає... скільки раз не казали – все марно. *(До дружини Чжао)*. Інколи й добре, коли тугий на вухо! Так дещо від нього можна приховати. Він і досі не знає, що Цзямей без роботи. Ми кажемо йому, що в школі зараз іспити, тому занять немає, а то знову б не зрозумів...

Чжао Чженьюй: Ви йому сказали, що він викладає? Хм, виходить, ми з ним колеги.

Гуй Фен: *(сумно усміхаючись)* Цзямей йому сказав, що він викладає у вечірній школі Асоціації молодих християн. Він начебто повірив. Позавчора їхали повз неї на трамваї, так він почав голосно волати: “А! Так це ж школа мого сина!” Немов вся ця велика іноземна будівля належить лише йому одному, розсмішив усіх довкола! *(Пере одяг)*.

Чжао Чженьюй: Ха-ха-ха! Це звучить досить непогано, коли вся школа належить тобі! Ха!..

Несподівано вийшло сонечко. Лінг Чжичен ходить по кімнаті з кута в кут, врешті відчиняє двері.

Дружина Чжао: *(почувши звуки з вітальні, швидко каже)* Вже час, а ти ще й досі не пішов на роботу? Якщо Лінг уже прокинувся, скоро вийде сюди і знову почнете розводити теревені.

Чжао Чженьюй: Не переживай.

Дружина Чжао: Що значить не переживай! Ану хутчіше, він уже встав.

Чжао Чженьюй: Чого ти боїшся? Він же ж не лютий тигр, та й квартплату зараз із тебе ще вимагати не буде.

Дружина Чжао: Не подобається мені його цей холодний, пронизливий погляд – ніби ти йому до гробу щось винен. Вітаєшся з ним, а він лише буркоче собі під ніс якесь “Угу”. Навіть діти його бояться. *(Звертається до Гуй Фей, шукаючи підтримки)*. Хіба не так?

Гуй Фей киває головою.

Чжао Чженьюй: *(задоволено)* Однак зі мною навпаки, він любить поговорити, як тільки мене бачить...

Дружина Чжао: *(гнівно перебиваючи)* Я вже наслухалася, досить! Весь час одне й те саме – власним справам ради не дають, а ще й заводять мову про державу, супа... сусі... суспільство. *(До Гуй Фей)*. Та ці побрехеньки й запам’ятати неможливо!

Гуй Фей усміхається.

Ши Сяобао: *(підійшовши до сходів, говорить пошепки)* Пане Хуане! Пане Хуане!

Хуан Цзямей: *(виходить з комірчини)* Що таке? *(Знімаючись)*.

Підходять ближче одне до одного.

Хуан Цзямей: Я... останнім часом... твої гроші...

Ши Сяобао: *(чарівно усміхаючись)* Ні, навіть не кажіть про це. Які ще там гроші... Ой, пане Хуане, зробіть мені ласку...

Хуан Цзямей: Що саме?

Гуй Фей прислуховується.

Ши Сяобао: *(виймаючи з кишені листа)* Почитайте мені, будь ласка!

Хуан Цзямей: *(пробігши очима рядки листа)* Це від твого... від твого батька, хм... вдома все гаразд...

Ши Сяобао: *(не дослухавши до кінця, перебиває)* Але потрібні гроші? Так?

Хуан Цзямей: Хм... вітер повалив паркан, тому потрібно...

Ши Сяобао: Якщо вже так, пане Хуане, то можна й далі не читати. Скажіть лише: скільки треба?

Хуан Цзямей: Хм... щонайменше п’ятнадцять юанів. А ще...

Ши Сяобао: *(вихопивши з його рук листа)* О, знову п’ятнадцять юанів! Наче його донька розбагатіла, вийшла заміж!.. *(Хоче вже йти)*.

Хуан Цзямей: Хм-м... ті мої п’ять юанів... наприкінці місяця...

Ши Сяобао: *(грайливо)* Ви все сприймайте занадто серйозно, чи варто взагалі говорити про такі дрібниці? *(Усміхаючись)*. На світі так мало таких порядних чоловіків,

як ви! (Ледь торкаючись, проводить пальчиком із яскраво-червоним манікюром по його підборіддю і плавно виходить).

Хуан Цзямей, трохи збентежений, торкається рукою того місця, де щойно ковзнув пальчик Ши Сяобао, і повільно повертається назад до комірчини.

Лінь Чжичен: (підходить до крана знадвору, полоще рот, випльовує воду на землю) Та що ж за овочі вона там купує, що й досі не повернулася!

Чжао Чженьюй: (щиро усміхаючись) Доброго ранку! Працювали в нічну зміну?

Лінь Чжичен: (без жодного натяку на усмішку) Угу...

Чжао Чженьюй: (наче сам до себе) Видно, що дуже зайняті. Цього року на прядильних фабриках справи йдуть добре...

Лінь Чжичен: Гм! Як би справи не йшли – ми постійно так працюємо. Коли робота стоїть, щодня переживаєш, щоб фабрику не закрили, щоб людей не почали звільняти. А як тільки справи хоч трохи підуть угору – знову ж таки працюємо у три зміни, ночами без кінця і краю. Вже неважливо, мертвий ти чи живий, – усе одно все тягнеш на собі, як віл!

Чжао Чженьюй: Однак якщо справи йдуть вгору – це ж набагато краще, ніж коли навпаки! От візьмімо для прикладу...

Лінь Чжичен: Нічого подібного! Зараз ми на фабриці працюємо і вдень, і вночі, замовлень аж до березня наступного року. У нашого власника роками був застій, він заборгував десятки тисяч юанів. А тепер що? За рік з усіма розрахувався. Тепер йому належать п'ять фабрик, щоденний прибуток з яких – приблизно тридцять п'ять тисяч юанів. У місяць виходить... п'ять на три – п'ятнадцять, три на три – дев'ять... більш ніж мільйон юанів! А за рік – дванадцять мільйонів! А найбільше страждаємо ми! Якщо простий робітник ледве зводить кінці з кінцями, він хоча б може взяти додаткові зміни. А коли ти звичайний конторник – жодних прав у тебе немає. За тридцять-п'ятдесят юанів на місяць можна винайняти такого собі розпорядника, який уміє рахувати, писати, а інколи ще й замість тебе іншим прочухана дасть...

Чжао Чженьюй: М-гм, кожен день тридцять п'ять тисяч, у рік – мільйон двісті тисяч, а за десять років то вже буде сто двадцять мільйонів...

Лінь Чжичен: Та це ще не все! Я кожні пів місяця нараховую зарплатню, і за цей час крізь мої руки пройшли тисячі цих кольорових папірців! Іншим здається, що це непогана робота – видавати гроші, а мені вона вже в печінках сидить. Мало того, що працюєш на совість, – так збитки з власної кишені покриваєш. Ось сьогодні прорахувався на 35 фенів, то мав що слухати від керівника техвідділу. Теж мені – нотації вирішив читати! Він прийшов на фабрику на два роки пізніше за мене, а вже такий блюдолиз, так уміє заговорювати зуби – й ось уже начальник відділу. Чи є в цьому світі справедливість? (Не в силах стримати гнів).

Чжао Чженьюй: (киваючи головою) Ох, як то кажуть: з цього хліба живу – і його ж ненавиджу. Але, зрештою, ви працюєте на тій самій фабриці вже п'ять-шість років – це не так і погано. Ми живемо, звісно, набагато гірше від заможного класу, але й краще від багатьох з нижчого класу... (Показуючи газетну статтю). У Шанхаї десятки тисяч людей голодують, а якщо порівняти з ними...

Лінь Чжичен: (перебиває його) Це неправильно. Я вважаю, що багатії – це багатії, бідняки – це бідняки. Найгірше таким, як ми. Якщо є гроші – то живеш у заморському будинку, їздиш на машині. Тільки жити – та долю хвалити! А як немає грошей – то вже ведеться як нашому Лі Лінбею з горища. У нього все дуже просто: є що їсти – їсть, немає чого – затягує пояс тугіше і йде собі спати нагору. Йому не треба думати про добре ім'я, про репутацію: немає ані дружини, ані дітей, ані друзів, ані товаришів. Порвався одяг – віддав три мідяки, і тобі його залатали. І ніхто над ним навіть глузувати не подумає. А ми що, хіба зможемо дозволити собі піти на

ту ж фабрику у всьому латаному-перелатаному? Клята інтелігенція, живе у боргах як у реп'яхах, аби тільки сорому не набратися!

Гуй Фен тишком спостерігає за ними.

Чжао Чженьюй: Але, можливо, з погляду того ж Лі Лінбея наше життя здається йому кращим за власне. Людина ніколи не буває цілковито задоволеною. А коли з'являється незадоволення – приходить розпач; розпач веде до песимізму, а песимізм шкодить здоров'ю. Ти завжди кажеш, що здоров'я за гроші не купиш, тож навіщо мені самому собі шкодити? Отож я ось що собі вигадав: щойно відчуваю невдоволення, одразу порівнюю себе з тими, чиє життя значно гірше, – і на серці стає спокійніше. От візьмімо для прикладу...

Дружина Чжао: (з обуренням перебиває) Для прикладу, для прикладу... з такого, як ти, вже пуття не буде! Завжди дивись кудись вниз під ноги! Чому ж ти не порівнюєш себе із заможними та владними?

Чжао Чженьюй: (не звертаючи на неї уваги, сідає, приготувавшись до довгої розмови) От візьмімо для прикладу...

Дружина Чжао: Ану ж бо без прикладів! Сьогодні що, занять немає?

Чжао Чженьюй: (наче не чує її) От візьмімо для прикладу таке: у нас є можливість навчатися. Отож ми можемо краще зрозуміти все, що відбувається навколо, можемо під іншим кутом дивитися на цей барвистий світ. А ще – час від часу вступати в дискусії. Це ж теж наше право! (Голосно). Ха-ха-ха!..

Лінь Чжичен: (категорично заперечуючи) Гм-гм, я такого права вже точно не гідний!

Чжао Чженьюй: Одначе, пане Ліню, якщо відверто, сучасне суспільство нас, учених та інтелігентів, прийняло, і це вже непогано. Чи багато людей у Китаї мають змогу здобути освіту, мати рівні з нами...

Дружина Чжао: (холодно) Він ще думає, що непогано! Ха! Тоді можеш навпростець йти жебракувати!

Чжао Чженьюй: Я маю на увазі, що зараз усі люди у світі переживають скрутні часи. У кожного свої негаразди. Поглянь лишень на ці новини (передає газету). Коли бачиш їх¹⁵ на вулиці – вони видаються такими відважними, сповненими сили; їдуть у своїх панцерниках, зі спотвореними звіриною гримасою обличчями, а з-під касок убивчим вогнем палають очі, – таке враження, ніби ладні прибити тебе на місці. Та варто зняти з них уніформу – вони ж такі самі люди, як ми!

Лінь Чжичен: (бере газету, переглядає, обличчя спохмурніло) Що там?..

Хуан Цзямей, відчинивши вікно, дивиться у двір.

Дружина Чжао: (сподіваючись дізнатися щось цікаве) Так що там?

Чжао Чженьюй: Тобі не зрозуміти!

Дружина Чжао: Ну тоді поясни, раз я не зрозумію!

Чжао Чженьюй: Добре, тоді слухай уважно. (Мимоволі починає розповідати, наче маленькій дитині). У газеті пишуть про одного солдата з... однієї, сусідньої з Китаєм держави. Він воював, був нагороджений медаллю, розумієш? Медаль – це те, що вішають на груди... Та коли його демобілізували, виявилось, що в нього немає за що утримувати дружину й батьків. Одного вечора він потай від усіх винайняв кімнату в motelі й, випивши опіуму... Ні, ні... (швиденько звіряється з газетою) випивши отрути, наклав на себе руки! У передсмертній записці він написав, що продав усе, що можна було продати, і єдине, що просить, – це передати батькам його тіло. Він десь чув, що лікарні купують трупи, тож наказав рідним продати його тіло, аби прогодувати сім'ю!.. Зрештою, згідно з його волею тіло продали за тридцять шість юанів, мінус один юань двадцять фенів за кімнату в motelі. А його батько, зі сльозами на очах, отримав спадок: тридцять чотири юані вісімдесят фенів. Журналісти з того всього зробили сенсаційні заголовки на шпальтах газет... Розумієш, що таке заголовок? Це назва... "Герой – 34.80 юанів штука"!

Лінь Чжичен: (обурено) Та щоб його!.. (Кидає газету). Утримувати один юань двадцять з родини того хлопця – це вже просто здирство!

Чжао Чженьюй: Саме так, все заради грошей, заради невеличкої наживи... (Повернувши голову до дружини, навмисно кепкує з неї). А тому, як тільки бачу гроші, відчуваю якусь відразу!

Хуан Цзямей: (сумно) Гуй Фен!

Гуй Фен заслухалася і не відповідає.

Лінь Чжичен: Гм!.. У Китаї й так утоплеників вистачає, але таке тіло вже не продаси за ті гроші!

Чжао Чженьюй: (відчувши нову тему для розмови) О-о, щодо утоплеників, сьогодні в газеті писали...

Сяо Тянцизін – один з молодих типових гультяїв. Зайшовши у двір, він обводить очима усіх присутніх і без жодних вагань крокує нагору.

Дружина Чжао зі зневажливим виразом обличчя шепоче щось на вухо Гуй Фен.

Гуй Фен: (із широко розплющеними очима від здивування) Серйозно?

Дружина Чжао: (показуючи на свої очі) На власні очі бачила! Позавчора ввечері криткома кудись із нею пішов, а повернулася вона тільки вчора на світанку. А вже ввечері того ж дня тут (показує на водопровідний кран) я ще бачила, як він вимагав від неї якісь відсотки!

Гуй Фен: (прикривши рот долонею) Сорому нема!

Лінь Чжичен: Біс би їх узяв! Куди не глянь – кругом мерзотники. Заради грошей так ганьбитися!

Нагорі Ши Сяобао, побачивши Сяо Тянцизіна, голосно закричала:

“Забирайся геть звідси!” Всі підняли голову.

Лінь Чжичен: Настане колись той день, і сил мені не забракне... я обов’язково... (ненависно) це все... (саме хоче продовжити думку).

Чжао Чженьюй: (голосно) Ой! (Підскакує). Залишилось три хвилини! (Хапає книжки зі столу і вибігає з двору).

Дружина Чжао: (гнівно дивиться йому услід) Горбатого хіба вже могила виправить!

Хуан Цзямей: (згори) Гуй Фен! Гуй Фен!

Гуй Фен: (здіймаючи голову) Та що таке?

Чжао Чженьюй: (стрімко забігає на подвір’я) Шапку забув! (Влітає до кімнати, хапає шапку, насуває її на голову й вибігає).

Дружина Чжао: (вибігши вслід за чоловіком, кричить біля воріт) Агов! А чого взуття-то не змінив?.. (Побачивши, що він уже зник, розвернулася, буркочучи собі щось під ніс).

Гуй Фен розвісила випраний одяг.

Лінь Чжичен: (поки він буркотів, його співрозмовник уже пішов, тож йому залишається лише повернутися до своєї вітальні) Що ж за овочі вона там купує! Вже дев’ята година, а її ще немає!

Хуан Цзямей вийшов з кімнати і спускається вниз; тим часом Гуй Фен, витираючи руки, підіймається нагору.

Хуан Цзямей: Йди-но сюди!

Гуй Фен: Ну що таке? Мені ще допрати там дещо потрібно!

Дружина Чжао прибирає на кухні.

Лінь Чжичен набирає воду, щоб вмитися.

Хуан Цзямей: (стоячи посеред сходів) Ну що ти там забарилася? За такої погоди скоро піде дощ – усе одно нічого не висохне.

Гуй Фен: (дивлячись на нього) Так що там у тебе?

Хуан Цзямей: (дещо вагаючись) Ще є?

Гуй Фен: (не розуміючи) Що?

Хуан Цзямей: Вчорашні... (ковтаючи кінець речення).

Гуй Фен: *(зрозумівши, відразу потупила очі)* Купила овочів, ще залишилося кілька мао.

Хуан Цзямей: Тоді сьогодні...

Гуй Фен: *(піднявши голову, дивиться на нього)* Сьогодні?

Хуан Цзямей: *(заговтує на мить, з гіркою усмішкою на вустах намагається дібрати слова)* Гуй Фен, ти думаєш, батько... ти справді думаєш, що батько розчарувався в мені? Дивлячись на нього...

Гуй Фен: Чому? Я нічого такого не помітила...

Хуан Цзямей: *(гірко)* Чому? Продали угіддя, продали землю, будинок заклали під скажені відсотки – все заради того, щоб вивчити єдиного сина, а тепер...

Гуй Фен: *(заступаючи йому прохід)* І що з того, що ти постійно про це говориш? Ти ж у житті ніколи не сидів склавши руки. А те, що в такому великому місті, як Шанхай, для тебе не знаходиться бодай якоїсь роботи – що тут уже вдієш?!

Хуан Цзямей: *(хапаючись за волосся, починає нервуватися)* Увесь той час, поки я вчився в школі, – від початкових класів і до старших, – учитель Яо постійно дурив батькові голову. Він все казав: ця дитина талановита, ще ніколи школа не знала такого відмінника; у майбутньому на нього чекає успіх, і буде страшною втратою, якщо він закопає свій талант у землю, залишившись тут! А тепер що?! Якби він був ще живий, я попросив би його приїхати й подивитися на цей “талант” у закіптюженій комірчині! *(Закашлюється)*.

Гуй Фен: Ну що ж ти так знову... *(остерігаючись, що хтось підслуховує, перебиває його)*.

Хуан Цзямей: *(промовчавши хвилю, зітхає й продовжує шепотом)* Батько й так насилу приїхав до Шанхаю, шкода змушувати його цілими днями сидіти в комірчині й бавити дитину!

Гуй Фен: Я знаю, але...

Хуан Цзямей: Де ж ще був той його дитячий оберіг?¹⁶ *(Дивиться за спину Гуй Фен)*.

Гуй Фен: *(здіймаючи брови)* Я ж виміняла його за ті три з лишком юані, що дала тобі ще минулого разу, – ти хіба забув?

Хуан Цзямей: М-гм! *(Похмуро)*. Мімі і так не поталанило в житті, а ця дрібниця...

Гуй Фен мовчки дивиться на нього.

Хуан Цзямей: Ну тоді ти... *(не договориє)*.

Гуй Фен: Що? *(Дивиться на чоловіка)*.

Хуан Цзямей мовчить, смиренно схиливши голову.

Гуй Фен: *(повільно)* Послухай, як є гроші – живемо відповідно, як немає – затягуємо паски. До того ж твій батько теж не може тут жити вічно!

Хуан Цзямей мовчить.

Гуй Фен: *(емоційно)* Я хвилююся за наше майбутнє! То тут позичу три юані, то там – п'ять, борги зростають з кожним днем, і колись...

Хуан Цзямей: *(шпарко піднявши голову, зривається)* Так ти вважаєш, що я довіку буду сидіти без роботи?.. *(Сказавши це, враз зупинився, знов схиливши голову)*.

Гуй Фен: *(зняковіло)* Ні, ні, я не це мала на увазі. Ох, знову ти за своє... *(Благаючи)*. Цзямею, я обмовилася!

Хуан Цзямей мовчки погладив її по плечу, розвернувся і вже збирається піднятися нагору.

У цю мить беззвучно прочинилися бічні двері, входить батько Хуана Цзямея, тримаючи маленького Мімі на руках, – в обох дуже щасливий вигляд. В одній руці Мімі тримає коржик, в іншій – шпатель із водяними каштанами¹⁷. А Сян, заклавши руки за спину і не спускаючи очей зі своєї матері, крадькома іде за ними.

Старий Хуан: Ха-ха-ха! Так-так-так, це цей будинок, який ти розумничок!

Хуан Цзямей: Тато повернувся! *(Хоче спуститися привітатися, але раптом заходить кашлем).*

Гуй Фен: Йди мерщій нагору, тут дуже вітряно.

Дружина Чжао: *(дивлячись на руки доньки)* Що там? Хто тобі дав?

А Сян: *(тримаючи в руках шпажку з водяними каштанами, набурмосившись говорить)* Я казала, що не хочу, а він *(показуючи на батька Хуана Цзямея)* зумисне дав мені.

Дружина Чжао: От паршивка мала, зовсім вже сорому нема! *(Хоче звернутися до батька Хуана Цзямея, та раптом, згадавши, жестом висловлює свою вдячність).*

Старий Хуан: *(голосно)* Велике спасибі вашій дівчинці! У Шанхаї всі будинки як один, вийдеш за ворота – так ніколи й не знайдеш, котрий дім твій! Ха-ха-ха! *(Прямує до сходів).*

Дружина Чжао: *(взявши в доньки шпажку з каштанами, стягує три штучки)* Твоя половина! *(Водночас підносить поділ фартуха до носика А Сян).* Шмарк!

А Сян голосно висикається.

Дружина Чжао: П'ять років уже, а ти навіть сама висикатися не можеш! *(Забирає А Сян із собою на кухню).*

Хуан Цзямей: *(стримуючи кашель, усміхається й бере Мімі на руки)* Малеча, а тобі все на руках у дідуся хочеться посидіти! *(До батька).* Тату, піднімайтеся нагору, полежте, відпочиньте, а ввечері сходимо на “Падіння храму Червоного лотоса”.

Гуй Фен дивиться на каштани в руці Мімі.

Батько Хуан: *(не розчувши, як завжди відповідає недоладно)* Ох, не треба переживати, не треба так переживати, ну що тут такого?! У нас у селі діти зараз з'їдають таких по тридцять-п'ятдесят штук. Їж-їж-їж, ще звикнеш! Ха-ха-ха!..

Гуй Фен, скривившись, підходить до водопровідного крана.

На вулиці знову задощило, тож вона стала під дашком біля кухні.

Хуан Цзямей, притуляючи носовичок до рота, також вийшов із комірчини.

Він, здається, хоче приховати від батька свій надсадний кашель.

Гуй Фен уважно слухає.

Дружина Чжао: *(турботливо)* Вашому чоловіку з такою недугою краще сходити до лікаря! З самого ранку так сильно кашляє!

Гуй Фен: Але ж він...

Дружина Чжао: І ще скажу ось що: я знаю один добрий, перевірений спосіб – уже стількох людей на ноги поставив! Рівно опівдні, на свято човнів-драконів¹⁸, візьми велику часникову головку – ту, що має сім¹⁹ разів по сім, тобто сорок дев'ять зубчиків, заплющ очі...

Раптом з кімнати Ши Баосяо пролунав дивний звук – щось гучно впало.

Дружина Чжао, Гуй Фен та Лін Чжичен, одночасно піднявши голови, насторожено прислуховуються. Сяо Тяньцзін, ніби нічого й не сталося, насвистуючи – певно, одну з популярних на танцмайданчиках мелодій, – виходить з кімнати. За ним поспіхом вилітає Ши Баосяо, не перестаючи весь час кричати.

Ши Баосяо: Я не піду! Не піду! Нізащо не піду!

Сяо Тяньцзін, зупинившись на сходах, повернувся і дивиться на неї.

Він продовжує насвистувати, нічого не кажучи у відповідь.

Ши Баосяо: *(підійшовши до сходового майданчика)* Піді поговори з ним! Я ні в чому не винна. Хоче моїх вибачень – дзуськи! Я його вдарила по заслугі! Так! Він поводився паскудно: раз запросив на вечерю – і вже надумав собі казна-що! Передай йому, що Johnie скоро повернеться, і якщо має що сказати – нехай говорить із ним! *(Розвернувшись, хоче йти).*

Сяо Тяньцзін легким кивком голови кличе її спуститися.

Ши Баосяо: *(спустившись на декілька сходинок)* Що? *(Зводить брови).*

Сяо Тяньцзін: (знявши дошку з поручнів сходів, легко ламає її навпіл і безтурботно відкидає вбік, спокійно струшує тирсу з рук і лише тоді холодним голосом звертається до дівчини) Ти ж нікуди не дінешся з Шанхаю – усе одно ще доведеться ходити цими вулицями, правда ж? Якщо не слухатимешся мене, твої ноги... вони значно крихкіші за ці поручні! (Продовжуючи насвистувати мелодію, під багатозначними поглядами усіх присутніх спокійно відчиняє двері і виходить).

*Дружина Чжао швидко йде за ним, кинувши погляд йому вслід,
із силою зачиняє ворота.*

Ши Баосяо: (дещо налякана, проте перед сусідами не може не сказати бодай кількох слів) Вишкребок! Здирник! (Розвернувшись, піднімається нагору, падає на ліжко).

Лінь Чжичен: (почувши чвари, поспішив вийти з вітальні. Побачивши, що Сяо Тяньцзін уже пішов, підійшов до сходів, підняв зламаний поручень і розгнівано промовив) От же ж проморгав, коли кімнату здавав!

Лінь Чжичен, розвернувшись, збирається вже повертатися до вітальні, коли раптом хтось постукав у бічні двері. Дружина Чжао, не наважуючись піти відчиняти, пильно дивиться на Ліня Чжичена, тож він змушений піти відчинити двері. За дверима стоїть чоловік середніх літ зі скуйовдженими бородою та волоссям. Він вдягнений у костюм європейського покрою, який не тільки на кілька розмірів більший, а й уже повністю промоклий. Його добрі очі обрамлюють довгі вії, ніс – прямий. Але вочевидь зараз у його житті чимало злигоднів – він занепав як духом, так і тілом. Це – колишній чоловік Ян Цайюй, найкращий друг Ліня Чжичена і батько Баочжєнь – Куан Фу²⁰.

Куан Фу: Скажіть, будь ласка, чи тут живе пан Лінь? (Уважно дивлячись на Ліня Чжичена, врешті впізнає його). О, так це ти, Чжичене! А я тебе скрізь шукаю!

Лінь Чжичен: (від несподіванки витріщається на нього червоними від запалення очима і відступає на два кроки назад) Ти... ти...

Куан Фу: Не впізнав мене? Я ж...

Лінь Чжичен: (уважно роздивляється, і вираз обличчя змінюється) О, Фушене! Що...

Куан Фу: (привітно подає йому руку) Так, я дуже сильно змінився! Напевне, якщо б на вулиці зустрів мене, то й не пізнав би відразу! (Гірко всміхається).

Лінь Чжичен: (його наче блискавкою вдарило, не знає що сказати) А!

Куан Фу: (радісно стискає його руку) Чжичене!

Лінь Чжичен: (умить змінився в лиці – радісно звертається до нього, як до старого друга, якого не бачив дуже довгий час) Фушене! Ти повернувся! Ти! (Вже готовий був обійняти його, та раптом знову спохмурнів).

Куан Фу: (озирнувшись, побачив, що дружина Чжао вичікувально дивиться на нього, тож він привітався з нею та Гуй Фен. Звертається до Ліня Чжичена) Це все твоя родина?

Лінь Чжичен: (отямившись) А, ні, ні! Ану заходь, заходь! (Проводить Куана Фу до вітальні).

Всі присутні зацікавлено спостерігають за ними, Лінь Чжичен зачиняє за собою двері.

Куан Фу: (говорить на ходу) Як тут все змінилося! Тролейбуси ходять, поводи-ли нові будинки! Сім-вісім років тому, коли я жив тут...

Лінь Чжичен пригнічено дивиться на нього.

Куан Фу: Що таке, Чжичене? Ти на мене так дивишся...

Лінь Чжичен: (маскуючи внутрішнє занепокоєння) Гм, сідай-сідай, ти куриш? (З ящикка дістає цигарки).

Куан Фу: Ти вже забув, що я не курю?

Лінь Чжичен: Гм, тоді... *(Бере термос, наливає води, проте він навіть не бачить, що в термосі немає води, тому склянка залишається порожньою).* Випий води! *(Його руки тремтять).*

Куан Фу: *(поглянув на руки Ліня Чжичена, його починає насторожувати спантеличений стан друга)* Що таке, Чжичене? Я приїхав занадто несподівано? Тебе це так дивує? Чи в тебе щось із здоров'ям? Щось турбує?

Лінь Чжичен: *(ще більш занепокоєно)* Ні, ні...

Куан Фу: Ну то чому ж, друже, ти не радієш моїй свободі? Це якщо рахувати ще ті півтора року до мого ув'язнення, то ми з тобою не бачилися майже десять років!

Лінь Чжичен: Гм, Фушене, я... я... дуже радий, але це... це ж не сон?!

Куан Фу: *(всміхаючись)* Ні, візьми мою руку, це не сон, це – реальність!

*Лінь Чжичен тисне його руку, дивиться на нього,
а потім знову мовчки опускає голову.*

Куан Фу: *(натхненно)* Сьогодні здійснилося те, про що я мріяв останні вісім років у тій халабуді! Щоразу на прогулянці я радів бодай ковтку свіжого повітря, а вітер з далеких просторів нагадував мені про тебе, Чжичене! Після звільнення я насамперед хотів відшукати тебе, зустрітися, а відтак нарешті побачити свою Цайюй, свою Баочжень! Чжичене, вони... вони...

Лінь Чжичен: *(в очах промайнув сильний страх)* Вони... гм... вони...

Куан Фу: З ними все гаразд? Вони... *(Міцно стискає руку Ліня Чжичена).* Ох, Чжичене, я вже й не знаю, як дякувати тобі! Ці всі роки, як вони тут... Розкажи мені!

Лінь Чжичен мовчить.

Куан Фу: З ними все гаразд? Чжичене, ти ж скажи мені...

Лінь Чжичен: *(слова застряють у грудях)* Вони... *(Пригнічений, продовжує мовчати).*

Куан Фу: *(перелякано)* Що? Що з ними?

Лінь Чжичен знову не може вимовити ані слова.

Куан Фу: *(встає)* Чжичене, скажи мені, як вони? Вони... Тобі не треба нічого від мене приховувати, вони вже... *(Зажурено замовкає).*

Лінь Чжичен: Ні, ні! З ними все гаразд... та через деякий час...

Куан Фу: *(перевішивши подих)* Хух, так із ними все гаразд? Чжичене! Якби в мене не було такого вірного друга, як ти, їх би вже в живих не було або вони поневірялися би десь. Я вже й не пригадаю, скільки разів у страшному сні мені ввижалося, як Цайюй разом із Баочжень жебракують на вулиці, випрошуючи їжу... ох...

Поки вони говорять, А Сян навшпиньках підібралася до дверей і підслуховує.

Дружина Чжао, яка в цей час смажить на плиті овочі, помітила це і підійшла забрати дівчинку від дверей, погрожуючи їй кулаком. А Сян змушена слухняно відійти. Проте, почувши ім'я Цайюй з вуст Куана Фу, дружина Чжао враз зупинилася. Не втримавшись, вона, ставши, як і А Сян до того, почала підслуховувати під дверима. А Сян, стоячи біля сходів, дивиться на свою матір і бурмотить щось під носа.

Куан Фу продовжує говорити, коли раптом хтось постукав у ворота.

Лінь Чжичен панікуючи встає, проте не йде відчиняти.

Зрештою він насилу наважується.

Лінь Чжичен: *(до Куана Фу)* Вона... *(Хоче продовжити).*

Голос з-за воріт: Хазяйко, чи є якась склотара, макулатура?

Лінь Чжичен: *(заспокоївшись, говорить сердито)* Немає!

Голос з-за воріт: *(за звичкою продовжує)* А металобрухт, старий одяг, зношене взуття? Мінняю! *(Продовжуючи кричати, виходить).*

Куан Фу: *(оскільки його перебили, він бере склянку, але, побачивши, що вона порожня, ставить її назад на стіл. Оглянувши кімнату, помічає на вішалці жіноче ціпао²¹)* О, Чжичен *(показово збадьорившись)*, я й не знав! Ти вже одружений?

Лінь Чжичен: *(дуже гірко)* Гм-м.

Куан Фу: Як давно? А де дружина?

Лінь Чжичен мовчить.

Куан Фу: Чому так? За ґратами мені здавалося, що дні тягнуться повільно, а подивись – як стрімко летить час! Всі мої шкільні друзі зараз уже давно не молоді юнаки! *(Розхвилювавшись, робить паузу)*. Чжичене, тобі цього року тридцять... п'ять?

Лінь Чжичен: *(врешті-решт не витримуючи, різко встає)* Фушене! Впродовж цих всіх років чому ти не написав мені жодного листа? Невже не можна було якось заспокоїти, сказати мені, де ти і що з тобою?

Куан Фу: Що?

Лінь Чжичен: Після листа з Лунхуа²²... від тебе більше ні слуху ні духу... а судові процеси в ті часи всі були такими небезпечними.

Куан Фу: Друзе, вибач мені, прошу! Але я не знав, що відбувається там, за стіною, писати тобі листа могло бути ризиковано...

Лінь Чжичен: *(у голосі бринять сльози)* Але.. але... Фушене! Вчинивши так... Вчинивши так... ти штовхнув мене на злочин. Злочин проти друга, якого не було поруч! Фушене! Свари мене, бий мене, я безчесна людина, пробач мені, будь ласка...

Куан Фу: *(перелякано)* Що? Скажи...

Лінь Чжичен: Я не людина! Коли тебе не було поруч, я... *(схопившись руками за голову)*.

Куан Фу: Та що сталося? Чжичене, я нічого не розумію! Скажи... Скажи мені...

Лінь Чжичен: Фушене!

Куан Фу: Що?

Лінь Чжичен: Я... *(затнувся)*.

Куан Фу: Ну що? Кажі.

Лінь Чжичен: Я і Цайюй...

Куан Фу розгублено дивиться.

Лінь Чжичен: *(крізь зуби)* Я і Цайюй живемо разом!

Куан Фу: *(збентежено)* Гм-м... *(Знесилено сідає, намагаючись зрозуміти почуте)*. Живете разом?!

Гуй Фен: *(голосно)* Ой-йой, матінко Чжао! Тут овочі вже підгорають!

Дружина Чжао заклопотано забігає на кухню. Гуй Фен, взявши випраний одяг, піднімається нагору.

Лінь Чжичен: *(тихо, але твердо)* Як тільки мені передали твого листа, я одразу пішов шукати Цайюй. Все було саме так, як ти й уявляв: вони животіли на якомусь горищі. Усе твоє майно конфіскували. Я... *(переводить подих)* я допомагав їм, як тільки міг. Минув рік, другий – а від тебе жодної звістки. Усі, кого засудили разом із тобою, або померли, або, зрадивши свої ідеали, вийшли на волю. Прочекавши тебе три роки *(голос поступово збуджується, підвищується)* і не знаючи, живий ти там чи вже мертвий... *(Різно змінює інтонацію)*. Але ж ні, ні... це нічого не виправдовує. Я скоїв злочин. Я прошу в тебе пробачення... Таж, Фушене! Я – людина, у мене є почуття. Я все робив лише заради їхнього щастя. Я ж...

Куан Фу: *(з надривом)* Заради їхнього щастя?.. *(Насилу вгамувавшись)*. Ох... зачекай-но, я... дай мені подумати...

Лінь Чжичен: Коли згадую ті дні, мене й досі картає думка, що все це було зроблено з безкорисливого співчуття. Я хотів допомогти другу, допомогти його родині!

І щоразу, коли я дивлюся на Баочжень, я завжди думаю: я зобов'язаний був її захистити, дати їй освіту, щоб вона могла продовжити твою справу, підтримати твої ідеали... Але саме це й штовхнуло мене на злочин. Я...

Куан Фу: *(понурившись мовчить, наче й не чує, що каже Лінь Чжичен)* Заради їхнього щастя...

Лінь Чжичен: *(майже істерично)* Я – чоловік. І теж освічена людина. Ти колись ставився до мене як до молодшого брата. Хіба я мав право, поки ти був у застінках, учинити такий безчесний вчинок?.. У перші місяці мене роз'їдала тривога. Я не раз ухвалював для себе тяжке рішення – поїхати. Полишити все позаду. Усі ті турботи, яких я ніколи б не знав у нормальному житті. Я хотів заробити грошей. Віддати їх Цайюй. Тоді я міг би не піклуватися про них щодня, але...

Куан Фу: *(насилу опановуючи себе)* А що тоді Цайюй?

Лінь Чжичен: Можливо, вона відчувала те саме. Нас доля²³ звела разом. Наче туман застелив очі – не було сил ані пручатись, ані зважати на інші тривоги. Врешті...

Куан Фу: Стривай, а зараз тоді...

Лінь Чжичен: *(перебиваючи його)* Зараз? Невже все й так не ясно? Я скоїв злочин – і чекаю твого присуду. Зажди! Перш ніж ти мене осудиш, я мушу сказати: моя совість увесь цей час мене мордувала. Коли я почувався хоч трохи щасливим, коли відчував бодай дешицю родинного тепла й затишку – у ту саму мить невидимі оку пута з усієї сили стискали моє серце. Тепер мені легше. Ти повернувся. Я визнаю свою провину. Я не можу відступити... не маю права. Я готовий покійрно прийняти будь-яку кару. Я чекаю на твій суд! *(Висловив усе одним подихом; далі дихає повільніше, знесилено опускається, повністю виснажений)*.

Куан Фу: Ні, я не це мав на увазі. Я хочу знати, чи ви з Цайюй зараз щасливі?

Лінь Чжичен: *(намагається щось заперечити, проте голос сповнений болю та страждання)* Скажи мені, чи може бути щасливою людина, чиє серце оповите горем?

Куан Фу: *(пригнічено)* Мг-м...

Розмова стихла. Гуй Фен виходить з кімнатчини зі скляною пляшкою в руках.

Старий Хуан: *(лунає лише голос)* Ти ж не ходи тільки за вином, я ж не п'ю... ой-ой...

Біля бокового входу Гуй Фен розминається з Лі Лінбеєм, мешканцем горища, якого всі називають "Стелою Лі Ліна", – під пахвою затиснуті нерозпродані газети. Він уже трохи напідпитку, тож йому немає ні до кого діла. Наспівуючи собі щось під носа, прямує відразу на горище.

Лі Лінбей: *(співає)*

Визираю тебе, і рясні мої сльози зринають *(у розначі)*,

Кровиночко! Ох, моя люба дитино, Ці Лане!

На тебе із військом в Яньмені стражденно чекають!

Синочок пішов! Але ж як він тепер – я ніяк не прознаю!

Чому ж досі не бачу чоло його, що вже додому вертає?²⁴

Куан Фу: *(прислуховуючись до голосу старого газетяра, дивиться нагору, каже змученим голосом)* Мені не потрібно було приїжджати до вас. У самого купа справ...

Лінь Чжичен: Та що ти кажеш...

Куан Фу продовжує мовчати. Хтось стукає у двері.

Лінь Чжичен без вагань встає.

Лінь Чжичен: Ну ось, вона повернулася... Я... я зараз вийду, залишу вас наодинці поговорити. Що б ви не вирішили – я з усім погоджуюся. Друже, я чекаю на твоє рішення... *(Іде відчиняти двері)*.

Проте заходить молодий парубок у робочому одязі.

Парубок: (розгублено) Пане Ліню, швидше! Вас терміново викликає начальник техвідділу – на фабриці аварія! Хутчіше!..

Лінь Чжичен: (холодно) І який стосунок до мене має денна зміна?

Парубок: Ні-ні-ні, все дуже серйозно! Швидше, всі вже чекають (майже силою тягне його до дверей).

Лінь Чжичен: Ні, в жодному разі, у мене справи...

Молодий робітник заледве дає йому час перевдягнутися, і вони виходять.

Куан Фу: (ще раз уважно роздивляється кімнату; підходить до столу, бере зошит із піснями, залишений Баочжень, гортає його. Тихо, сам до себе) Лінь Баочжень. Гм-м... Лінь! (Відкладає зошит і, загинаючи пальці, щось підраховує). Тоді їй було п'ять років... (Мимоволі проводить рукою по клавішах маленького піаніно Баочжень).

З-за хмар вишло сонце. Батько Хуана Цзямея, тримаючи на руках маленького Мімі, визирнув з вікна кімнати і вглядається в небо.

За мить Хуан Цзямей з великим клунком якихось речей поспіхом спустився у двір. Проходячи повз водопровідний кран, він зустрів Гуй Фен, яка саме поверталася додому з вином.

Гуй Фен: (дивлячись на його клунок) Це що?

Хуан Цзямей: (ніяковіючи) Одяг...

Гуй Фен: (потягнувши за край одєжини, що стирчала з клунка, мовчки подивилася на чоловіка; витримавши паузу, продовжила) Цзямею, це ж моя єдина святкова сукня!

Батько Хуана Цзямея спостерігає з вікна.

Хуан Цзямей: (виправдовуючись) Ти ж усе одно нікуди не ходиш і гостей не приймаєш. І в таку спеку сукню теж не вдягнеш, а за кілька днів... (Помітивши, що Гуй Фен важко змиритися з його рішенням, проте не зважаючи на неї, твердо крокує до воріт).

Гуй Фен: Цзя...

Хуан Цзямей, не обертаючись, виходить на вулицю. Провівши його поглядом, Гуй Фен закриває обличчя руками й починає гірко плакати, ковтаючи сльози.

Батько Хуана Цзямея, побачивши цю сцену з вікна, враз змінюється в обличчі й хутко спускається вниз. Коли Гуй Фен зустріла його біля сходів, її суворий погляд м'яко розтає й змінюється на стриману усмішку.

Гуй Фен: Дідусю...

Старий Хуан: (дивлячись на неї) Гм-м...

З бокового входу з кошиком овочів заходить Ян Цайюй і з неприхованою цікавістю зупиняє на них погляд. Доц поступово посилюється.

Із завулків долинає галас дитячих голосів.

Завіса.

¹ Розмовна драма (话剧) – новий жанр китайської драми ХХ ст., який став продуктом переосмислення західноєвропейської драми на китайському національному ґрунті, з варіативністю адаптації до запитів китайського глядача. На відміну від традиційної театральної форми, яка була поєднанням музичного, вокального, танцювального та акробатичного мистецтва, розмовна драма була побудована практично повністю на діалогічній формі [Воробей 2021, 220–221].

² Сезон сливових дощів – назва дощового періоду, що припадає на час дозрівання слив (кінець весни – початок літа). Сам вислів походить із поезії “Зустріч із другом” Чжао Шисю (1170–1219), поета доби династії Сун: “У пору стиглих слив дощ бринить у шибки, у зеленій траві й водах кумкають жаби. Північ спливла – друг не з’явився. Пальці торкають шалівницю, осипається гар лампи” [陆珂玥 2024].

³ Йдеться про будинки *лунтан* (弄堂房子) – це характерний тип житлової забудови, що сформувався в середині XIX ст. на території шанхайських концесій. Це дво- або триповерхові цегляно-дерев’яні споруди з вузьким фасадним прольотом та невеликим внутрішнім двориком. Вони формують щільну квартальну забудову, прилягаючи один до одного бічними стінами. Кожен будинок має окремий вхід, невеликий садок, а іноді й гараж, що відображає поєднання традиційних китайських житлових практик із впливами європейської архітектури [Xiao-jia 2018].

⁴ У будинках такого типу комірчина зазвичай була розташована між поверхами біля сходів.

⁵ Китайська традиційна драма у своїй основі є синкретичним видом мистецтва, поєднуючи воедино витончену техніку співу, пластичні танці, акробатику та сценічні бої, що вимагають володіння бойовими мистецтвами. У XX ст. одним із найпопулярніших жанрів традиційної драми стала пекінська опера, яка вирізнялась характерними вокальними прийомами, ускладненою системою амплуа, різноманітністю масок та костюмів [Воробей 2021, 200].

⁶ У пекінській опері “Стела Лі Ліна” (“李陵碑”) відтворено події періоду міждержавних воєн між династіями Північна Сун (960–1279) та Ляо (915–1125). Після тривалих боїв військо сунського генерала Яна Цзіє опиняється в оточенні супротивника. Усвідомлюючи безвихідь становища, Ян Цзіє посилає свого сьомого сина, Ці Лана, по допомогу до головнокомандувача. Проте той не лише не надсилає підмоги, а й жорстоко вбиває Ці Лана, реалізувавши давній намір помсти, зумовлений особистою образою. Тривалий час перебуваючи в облозі, Ян Цзіє бачить віщий сон, у якому дух уже загиблого сина сповіщає, що надії на порятунок немає. Прокинувшись удосвіта, він наказує шостому синові, Лю Лану, прориватися з оточення, а сам, відступивши до храму, гине, розбившись об стелу видатного полководця династії Хань – Лі Ліна (? –74 рр. до н. е.), який у свій час змушений був здатися переважальним силам ворога [Rolston 2021, 410–413]. У цьому контексті алюзія на сюжет опери “Стела Лі Ліна” функціонує, з одного боку, як розширення сюжетної лінії, що пояснює горе батька за втраченим сином, а з іншого – як алегорична модель осмислення морально-психологічного стану китайців 30–40-х рр. XX ст. в умовах перманентної загрози та воєнної нестабільності. Постать воєначальників минулого, змушених відступити перед переважальними силами ворога, трансформується в символ травматичної національної ідентичності, яка виявлялася в актуалізації культури фаталізму, традиційно характерної для китайського суспільства [Ralphs 2012], у мобілізаційній готовності до жертви, а також у внутрішній напрузі між надією на зовнішній порятунок та усвідомленням його неможливості.

⁷ Після Мукденського інциденту 18 вересня 1931 р., що не лише призвів до японської інтервенції, а й став одним із каталізаторів подальшого розгортання Другої японсько-китайської війни, у китайському суспільстві помітно посилилися антияпонські настрої. Одним із дієвих інструментів народної антивоєнної пропаганди стали вуличні театральні вистави. Зокрема, коротка агітаційна п’єса “Відклади свій батіг” (“放下你的鞭子”) набула значної популярності й виконувалася сотні разів, переважно у святкові дні та неділі, студентами Бейяньського та Нанькайського університетів. Такі виступи сприяли активізації кампанії народної освіти, у межах якої студенти-активісти різних навчальних закладів підтримували між собою зв’язки та координували революційну діяльність [沈沂 2003]. Пісня, яку виконує Баочжень, набула поширення саме в контексті таких театралізованих агітаційних виступів, де порушувалася проблема боротьби з торговцями-колаборантами. Її участь у виконанні цієї пісні також може свідчити про залученість героїні до діяльності шкільних осередків народної освіти, пов’язаних з антияпонським рухом.

⁸ Лян (兩) – китайська одиниця вимірювання ваги. Стандартом для ляна слугували срібні злитки, які зважували на підвісних вагах. 1 лян дорівнює приблизно 50 грамам.

⁹ Цзінь (斤) – традиційна китайська міра ваги, дорівнює 500 грамам або 10 льям.

¹⁰ У Китаї протягом століть існувала традиція ритуальної зміни імен у зв’язку з досягненням певного віку, соціального статусу або зміною професії. Отож докладні інструкції щодо правил іменування містяться в «Коментарях Цзо до “Весен та осеней”» (“春秋左氏傳”, V ст. до н. е.). Протягом життя в китайці зазвичай було кілька імен: офіційне ім’я (名), яке давалося при народженні немовляти; дитяче ім’я (小名), на яке до дитини зверталися рідні; реєстраційне ім’я (譜名) – коли ім’я вносили до генеалогічного запису; навчальне

ім'я (学名) – коли дитина починала навчання; друге ім'я (字) – після досягнення повноліття, на яке зверталися сторонні люди; службове ім'я (官名) – коли людині присуджували офіційні відзнаки або ранг чиновника, та багато інших. З утворенням КНР у 1949 р. складна система іменування зазнала змін: компонентний склад китайських імен було серйозно спрощено, але дитячі імена використовуються й надалі. Зокрема, для формування дитячих імен часто обирають рік народження відповідно до однієї з 12 символічних тварин (Віл, Тигр, Дракон та ін.); додають прикметниковий префікс 小 (“маленький”); також можуть додавати іменниковий префікс 阿 або суфікси 儿, 子, 仔, 奴 що виражають ласкаво-пестливий характер та ін. [Kałużńska 2016]. У разі з дитячим іменем А Нью маємо поєднання іменникового префікса А (阿) та рік його народження. Його небажання реагувати на дитяче ім'я свідчить про його психологічне відмежування від дитячого статусу та формування суб'єктної ідентичності, зорієнтованої на соціальне визнання дорослості.

¹¹ На початку ХХ ст. Шанхай сформувався як провідний осередок кінематографічної індустрії Китаю: саме тут у 1896 р. відбулися перші публічні кінопокази (зокрема в парку Сюйюань), було зосереджено найбільшу кількість кіностудій, а також сформовано розгалужену мережу пересувних і стаціонарних кінотеатрів. У 1930–1937 рр. китайський кінематограф пережив епохальні зміни: у цей час сталися остаточний відхід від спадщини театру тіней і поворот до випуску справжньої кінопродукції. Замість розважальних творів комерційної спрямованості китайські кінематографісти стали випускати яскраві, реалістичні та технічно інноваційні фільми. Після 1931 року кіно стає одним із факторів боротьби за національну незалежність, свідком, ба більше, учасником бойових дій за незалежність, у якій кінематографісти вбачали джерело своєї творчості [Воробей 2024, 5–17, 31].

¹² “Падіння храму Червоного лотоса” (“火烧红莲寺”) – це не тільки класична китайська драма, заснована на історико-легендарному сюжеті епохи династії Цін (1636–1912), а й перший китайський 18-серійний серіал, який започаткував стійку традицію лицарських фільмів уся (武侠), у яких синтезувалися елементи східних бойових мистецтв і міфологічно-фантастичні наративи. Варто зауважити, що ранній китайський кінематограф формувалася в тісному зв'язку із традиційним театром: перші фільми, по суті, були зафільмованими уривками китайських класичних драм. Це відіграло значну роль в адаптації глядацької аудиторії до нового виду мистецтва [Воробей 2024, 18–20]. Отже, Ся Янь навмисно апелює до цієї назви вистави, підкреслюючи її культурну впізнаваність і тісний симбіоз раннього китайського кінематографа з традиційним театральним мистецтвом, а також їхню спільну участь у формуванні масової культури модерного Китаю.

¹³ Рисові кльоцки (糍饭 або 粢饭) – традиційна для Шанхаю та прилеглих районів страва, яку зазвичай подавали на сніданок. Це приготовані на пару кульки з клейкого рису з різноманітною начинкою: хрусткими смужками тіста, в'яленою свининою, гострими маринованими овочами, вареними яйцями [Liu 2018].

¹⁴ Коржики фангао (方糕) – традиційні місцеві кондитерські ласощі квадратної форми, що виготовляються на пару з суміші клейкого та неклейкого рисового борошна, а всередині мають різну начинку: кунжутне насіння, солодке горохове пюре, фініки, квасолу, горіхи та ін. [蔡倩雯, 陈嘉安 2024].

¹⁵ Йдеться про японських солдатів, адже китайських військових у місті бути не могло. Після захоплення Маньчжурії в 1931 році та створення маріонеткової держави Японія стрімко готувалася до розширення свого впливу в Китаї, вибудовуючи плацдарми для подальшого просування в глиб країни. Екстериторіальний Шанхай здавався для цього ідеальним місцем. На початку 1932 року, після низки провокацій та ультиматумів, у січні – березні спалахнула серія запеклих боїв між військами Китайської Республіки та Японської імперії. Лише у травні 1932 р., після тривалих і виснажливих перемовин за участю представників Ліги Націй, Китаю та Японії, було підписано Шанхайський мирний договір. Згідно з ним, місто оголошувалося демілітаризованою зоною, а Японія діставала право розмістити там обмежений військовий контингент. Для китайської сторони цей договір став болючим символом поразки й відчуттям зради з боку західноєвропейських держав, які не зважили на очевидне: Японія вела загарбницьку війну, тоді як Китай перебував в оборонній позиції [Henriot 2012].

¹⁶ Йдеться про традиційний китайський дитячий обряд у формі висячого замочка, який зазвичай надівають на шию хлопчику-немовляті на сотий день після народження. Ідея полягала в тому, щоб “прив'язати” дитину до світу живих, уберігаючи в такий спосіб від

смерті. Здебільшого такий оберіг виготовляють зі срібла або золота й прикрашають ієрогліфами “长命百岁” (*кит.* “Живи сто років!”). Тереза Цзе Бартолом’ю зазначає, що “в заможних родинах своїм синам дарували нефритові, золоті чи срібні замочки. Коли ж хлопчик народжувався в бідній родині, то батьки зазвичай йшли просити по одному феню у ста родин, щоб купити йому срібний амулет. Отож вважалося, що дитина перебуває під оберегом ста родин” [Marks 2012]. Несерйозне ставлення Хуана Цзямея до традиційних звичаїв корелюється з тогочасними закликами інтелектуальної еліти Китаю посилити процес делегітимації релігії як соціального інституту, насамперед у її народно-обрядових формах, які інтерпретувалися як перешкода на шляху модернізації та раціоналізації суспільства [Overmyer 2009, 50]. Отже, реакція Хуана Цзямея на амулет не є індивідуально-психологічною випадковістю, а репрезентує модерністське світобачення, зорієнтоване на раціональність і дистанціювання від традиційних релігійних уявлень, притаманне урбанізованим верствам китайського суспільства цього періоду.

¹⁷ Водяні каштани – це рослина, істину частину якої становлять круглі темно-коричневі бульби, що ростуть під водою на болотистих ґрунтах. Усередині вони білі, соковиті, з ніжним солодкувато-горіховим присмаком, і залишаються хрусткими навіть після термічної обробки.

¹⁸ Свято човнів-драконів (端午节) – одне з найважливіших традиційних свят Китаю, яке відзначають у 5-й день 5-го місяця за місячним календарем. Одна з головних традицій Дуаньу – перегони на човнах драконів. Сам човен робиться вручну переважно із сосни або кедра. Йому надають спеціальну форму та прикрашають у такий спосіб, щоб він нагадував довгого китайського дракона. У це свято заведено їсти цзунци (粽子) – традиційну китайську страву, що готується із клейкого рису з різними начинками і загортається в очеретяне, бамбукове або пальмове листя.

¹⁹ У Китаї число *сім* має кілька значень: це й ознака нескінченності (символізує реінкарнацію та повторюваність), і число щастя, що корелює з китайським Днем закоханих, який припадає на 7-ме число 7-го місяця за місячним календарем, водночас це і несприятливе число, оскільки пов’язане із 15-м днем 7-го місяця, у який традиційно проводять Фестиваль голодних духів. Також сімка тісно пов’язана з похоронними традиціями: коли людина вмирала, панахида мала проводитися кожні сім днів. Усього було кілька панахид, які мають назви 头七 (перша сімка), 三 七 (третя сімка) і т. ін. Усього 49 днів. У дні панахид дух померлого може повертатися до будинку, і лише на 49-й день він піднімається в небо [Ян Хан, Моргунова 2024, 65]. З огляду на наведений культурно-символічного контекст висловлювання Дружини Чжао, на противагу більш модерному світогляду освіченого Хуана Цзямея, може бути інтерпретоване як вербалізація традиційної нумерологічно-ритуальної моделі мислення, все ще укоріненої в народних віруваннях Китаю.

²⁰ Вибране Ся Янем ім’я головного героя Куан Фу (匡复) буквально означає “врятувати державу від смертельної небезпеки політичним або військовим шляхом, повернувши мир та процвітання”. Вислів часто зустрічається в китайських офіційних історичних хроніках, зокрема в “Історії південних династій” (“南史”): “以公有匡复之勋, 家国蒙赖” (з *кит.* “Завдяки звершенням владаря в порятунку держави країна процвітає”) [汉典 2004]. Вибір імені підкреслює, що драматург, який у 1932 році очолив кінематографічну групу Китайської комуністичної партії Китаю, через персонажа уявляв символічну функцію порятівника держави, репрезентуючи ідеї національного відродження та колективної відповідальності, що корелюють із конструктом КПК як гаранта стабільності та процвітання країни.

²¹ Ціпао (旗袍) – традиційний жіночий одяг у Китаї та деяких народів Південно-Східної Азії. Характерні ознаки: приталений або прямий силует, комір-стійка, бічні розрізи та застібки збоку.

²² Лунхуа (龙华) – район у північно-західній частині Шанхаю. Під час Північного походу 1926–1927 рр. об’єднані сили Гоміньдану та збройні формування Комуністичної партії Китаю намагалися об’єднати країну воєнним шляхом. У ніч проти 20 березня 1927 р. район Лунхуа був захоплений і використаний як опорний пункт для подальшого просування військ. Через два дні Шанхай опинився під повним контролем цих сил, що фактично завершило об’єднання північних та південних провінцій; було створено тимчасовий уряд під керівництвом комуністів, який формально визнав владу Гоміньдану. Проте вже 12 квітня 1927 р. Гоміньдан, прагнучи централізувати владу, розпочав широкомасштабні політичні репресії, унаслідок яких відомих членів КПК було вбито або заарештовано [Hill 2025, 139–

143]. Отже, з огляду на історичні події згадка Ся Янем про лист із Лунхуа відразу локалізує Куана Фу в політичному просторі й імпліцитно вказує на його ймовірну участь у революційній діяльності та його потенційне потрапляння під хвилю репресій. У поєднанні з його іменем ця репліка посилює інтерпретацію персонажа як потенційного рятівника держави, а його біографія співвіднесена з історичними подіями 1927 р. та ідеєю національного відродження.

²³ У китайській лінгвокультурі функціонують кілька семантичних маркерів на позначення концепту “долі”: доля як вияв Небесної волі (天命), як фатальна зумовленість (命运) і доля як удача, щастя та сприятливий збіг обставин (天机, 走运, 福气, 福份, 造化) [Daulet et al. 2019]. Ієрогліф 命 (mìng) має значення “указ”, “наказ”, “веління”. У ранніх китайських текстах він також міг позначати акт наділення повноваженнями або винагородження. Це знаходить відображення в терміні “Небесний мандат” (天命 tiānmìng), який використовується для позначення вищої моральної влади правителя, що обґрунтовує свою легітимність у керуванні країною та людьми. Ієрогліф 运 (yùn) означає “нести”, “перевозити”, а також “обертатися”, “рухатися по колу”. Він може позначати циклічні процеси в людському житті або в космічному порядку, зокрема зміну пір року, піднесення й занепад династій. У межах цих трансформаційних або ротаційних фаз 运 (yùn) також репрезентує мінливість історичного часу, тобто фортуни – змінну та несталу природу удачі й тих наслідків, які вона приносить. Відповідно, термін 命运 (mìngyùn) концептуалізує комплексні напруження між фатальністю та випадковістю, напередвизначеністю та індивідуальною волею суб’єкта [Woolley 2015]. Ся Янь вкладає у уста свого героя саме термін 命运 (mìngyùn), який функціонує в тексті не як побутове пояснення випадковості, а як культурно маркований концепт, що поєднує ідеї напередвизначеності (mìng) і мінливої фортуни (yùn). У цій репліці особистий морально проблемний вибір Ліня Чжиченя (шлюб із дружиною друга) символічно трансформується в об’єктивну (ìgonìse) дію долі, що частково знімає з суб’єкта етичну відповідальність і переводить подію з площини індивідуальної провини у сферу надособистісної потреби.

²⁴ Поетичний переклад арії виконаний Альоною Кундій.

ЛІТЕРАТУРА

- Воробей О. (2021), *Театральне мистецтво Китаю: історичний екскурс*, Гельветика, Київ.
- Воробей О. (2024), *Історія кіномистецтва Китаю*, Азіатика, Київ.
- Євченко Н. (2005), «Змістове наповнення терміна “епізована драма”», *Вісник Житомирського державного університету ім. І. Франка*, № 22, с. 193–195.
- Ян Хан & Моргунова Н. (2024), «Символіка числа “7” в українській та китайській культурах», в *Наукова ініціатива іноземних студентів та аспірантів у світі інтеграції освіти і науки України у міжнародний освітній простір: збірник наукових статей за матеріалами XI Міжнародної науково-практичної конференції здобувачів вищої освіти та молодих вчених*, Харківський національний автомобільно-дорожній університет, Харків, с. 63–66.
- Daulet F., Dossymbekova R., Orazakynkyzy F., Zeinolla Z., Anuar S., Kenzhebayeva A. and Zeinolla S. (2019), “Verbalization of the ‘Fate’ Concept in the Chinese Linguistic Worldview”, *Humanities & Social Sciences Reviews*, Vol. 7, No. 4, pp. 694–702. DOI: <https://doi.org/10.18510/hssr.2019.7489>
- Henriot C. (2012), “Beyond Glory: Civilians, Combatants, and Society During the Battle of Shanghai”, *War & Society*, Vol. 31, Issue 2, pp. 106–135. DOI: <https://doi.org/10.1179/0729247312Z.00000000006>
- Hill L. (2025), *Qing Collapse*, Publifye AS.
- Kałużńska I. (2016), “Linguistic Composition and Characteristics of Chinese Given Names”, *Journal of the International Council of Onomastic*, No. 51, pp. 161–186. DOI: <https://doi.org/10.34158/ONOMA.51/2016/8>
- Liu B. (2018), “The Breakfast Foods You Have to Try in Shanghai”, in *Saveur*, available at: <https://www.saveur.com/breakfast-street-food-shanghai-china/> (accessed March 5, 2026).
- Marks B. (2012), “Unraveling the Ancient Riddles of Chinese Jewelry”, *Collectors Weekly*, available at: <https://www.collectorsweekly.com/articles/unraveling-the-ancient-riddles-of-chinese-jewelry/> (accessed March 5, 2026).

- Overmyer D. (2009), *Local Religion in North China in the Twentieth Century*, Brill, Leiden. DOI: <https://doi.org/10.1163/ej.9789004175921.i-222>
- Ralphs L. (2012), "Fatalism, Fate, and Stratagem in China and Greece", in Steven Shankman S. W. (ed.), *Early China/Ancient Greece: Thinking through Comparisons*, SUNY Press, pp. 207–237. DOI: <https://doi.org/10.1515/9780791488942-011>
- Rolston D. L. (2021), *Inscribing Jingju/Peking Opera. Textualization and Performance, Authorship and Censorship of the "National Drama" of China from the Late Qing to the Present*, Brill, Leiden. DOI: <https://doi.org/10.1163/9789004463394>
- Vorobei O. and Vechorynska T. (2022), "Principles of Cinematic Montage in Chinese Dramatic Performances: The Innovation Practices of Xia Yan", *Shidnij svit*, No. 2, pp. 127–137. DOI: <https://doi.org/10.15407/orientw2022.02.127>
- Woolley N. (2015), "Mingyun 命运, the 'Destiny' in 'Shared Destiny'", in Barmé G. R., Jai-vin L. and Goldkorn J. (eds), in *Yearbook 2014: Shared Destiny*, ANU Press. DOI: <http://doi.org/10.22459/CSY.11.2015>
- Xiao-jia Z. (2018), "Historical Memory and Cultural Nostalgia", *Journal of Literature and Art Studies*, Vol. 8, No. 3, pp. 389–402. DOI: <https://doi.org/10.17265/2159-5836/2018.03.007>
- 蔡倩雯 and 陈嘉安 (2024), "上海市奉贤区人民政府", in 重阳节必备! 奉贤传统方糕, 自制软糯美味全攻略, available at: <https://www.fengxian.gov.cn/gzms/20241011/78042.html> (accessed March 5, 2026).
- 汉典 (2004), "匡復", in 汉典, available at: <https://www.zdic.net/hans/匡復> (accessed March 5, 2026).
- 陆珂玥 (2024), "佛道二教对赵师秀诗学思想影响", *国学*, Vol. 12, No. 4, pp. 713–720. DOI: <https://doi.org/10.12677/cnc.2024.124110>
- 沈沂 (2003), "宣传12-9 天津学生义教王兰庄", in 新闻中心, available at: <https://news.sina.com.cn/c/2003-12-09/00032318418.shtml> (accessed March 5, 2026).
- 夏衍 (2007), *上海屋檐下·法西斯细菌*, 人民文学出版社, 北京.

REFERENCES

- Vorobei O. (2021), *Teatralne mystetstvo Kytayu: istorychnyy ekskurs*, Helvetyka, Kyiv. (In Ukrainian).
- Vorobei O. (2024), *Istoriya kinomystetstva Kytayu*, Aziatyka, Kyiv. (In Ukrainian).
- Yevchenko N. (2005), "Zmistove napovnennya termina 'epizovana drama'", *Visnyk Zhytomirskoho derzhavnoho universytetu im. I. Franka*, No. 22, pp. 193–195. (In Ukrainian).
- Yang Hang and Morhunova N. (2024), "Symvolika chysla '7' v ukrayinskii ta kytayskii kulturakh", in *Naukova initsiatyva inozemnykh studentiv ta aspirantiv u svitoviy intehratsiyi osvity i nauky Ukrainy v mizhnarodnyy osvitniy prostir: zbirnyk naukovykh statey za materialamy XI Mizhnarodnoyi naukovo-praktychnoyi konferentsiyi zdobuvachiv vyshchoyi osvity ta molodykh vchenykh*, Kharkivskyy natsionalnyy avtomobilno-dorozhnyi universytet, Kharkiv, pp. 63–66. (In Ukrainian).
- Daulet F., Dossymbekova R., Orazakynkyzy F., Zeinolla Z., Anuar S., Kenzhebayeva A. and Zeinolla S. (2019), "Verbalization of the 'Fate' Concept in the Chinese Linguistic Worldview", *Humanities & Social Sciences Reviews*, Vol. 7, No. 4, pp. 694–702. DOI: <https://doi.org/10.18510/hssr.2019.7489>
- Henriot C. (2012), "Beyond Glory: Civilians, Combatants, and Society During the Battle of Shanghai", *War & Society*, Vol. 31, Issue 2, pp. 106–135. DOI: <https://doi.org/10.1179/0729247312Z.00000000006>
- Hill L. (2025), *Qing Collapse*, Publifye AS.
- Kałużńska I. (2016), "Linguistic Composition and Characteristics of Chinese Given Names", *Journal of the International Council of Onomastic*, No. 51, pp. 161–186. DOI: <https://doi.org/10.34158/ONOMA.51/2016/8>
- Liu B. (2018), "The Breakfast Foods You Have to Try in Shanghai", in *Saveur*, available at: <https://www.saveur.com/breakfast-street-food-shanghai-china/> (accessed March 5, 2026).
- Marks B. (2012), "Unraveling the Ancient Riddles of Chinese Jewelry", *Collectors Weekly*, available at: <https://www.collectorsweekly.com/articles/unraveling-the-ancient-riddles-of-chinese-jewelry/> (accessed March 5, 2026).
- Overmyer D. (2009), *Local Religion in North China in the Twentieth Century*, Brill, Leiden. DOI: <https://doi.org/10.1163/ej.9789004175921.i-222>

Ralphs L. (2012), "Fatalism, Fate, and Stratagem in China and Greece", in Steven Shankman S. W. (ed.), *Early China/Ancient Greece: Thinking through Comparisons*, SUNY Press, pp. 207–237. DOI: <https://doi.org/10.1515/9780791488942-011>

Rolston D. L. (2021), *Inscribing Jingju/Peking Opera. Textualization and Performance, Authorship and Censorship of the "National Drama" of China from the Late Qing to the Present*, Brill, Leiden. DOI: <https://doi.org/10.1163/9789004463394>

Vorobei O. and Vechorynska T. (2022), "Principles of Cinematic Montage in Chinese Dramatic Performances: The Innovation Practices of Xia Yan", *Shidnij svit*, No. 2, pp. 127–137. DOI: <https://doi.org/10.15407/orientw2022.02.127>

Woolley N. (2015), "Mingyun 命运, the 'Destiny' in 'Shared Destiny'", in Barmé G. R., Jai-vin L. and Goldkorn J. (eds), in *Yearbook 2014: Shared Destiny*, ANU Press. DOI: <http://doi.org/10.22459/CSY.11.2015>

Xiao-jia Z. (2018), "Historical Memory and Cultural Nostalgia", *Journal of Literature and Art Studies*, Vol. 8, No. 3, pp. 389–402. DOI: <https://doi.org/10.17265/2159-5836/2018.03.007>

Cai Qianwen and Chenjiaan (2024), "Shanghaishi fengxianqu renmin zhengfu", in *Zhongyangjie bibei! Fengxian chuantong fanggao, zizhi ruannuo meiwei quan longlue*, available at: <https://www.fengxian.gov.cn/gzms/20241011/78042.html> (accessed March 5, 2026). (In Chinese).

Handian (2004), "Kuangfu", in *Handian*, available at: <https://www.zdic.net/hans/匡復> (accessed March 5, 2026). (In Chinese).

Lu Keyue (2024), "Fudaoerjiao dui zhaoshixiushixue sixiang yingxiang", *Guoxue*, Vol. 12, No. 4, pp. 713–720. (In Chinese). DOI: <https://doi.org/10.12677/cnc.2024.124110>

Shen Yi (2003), "Xuanchuan 12–9 Tianjin xuesheng yijiao wanlanzhuang", in *Xinwen zhongxin*, available at: <https://news.sina.com.cn/c/2003-12-09/00032318418.shtml> (accessed March 5, 2026). (In Chinese).

Xia Yan (2007), *Shanghai wuyanxia Faxiji xiju*, Renminchubanshe, Beijing. (In Chinese).

Ся Янь

Під дахами Шанхаю. Дія 1 /

Переклад з китайської, вступна стаття та коментарі О. С. Воробей

У публікації представлений переклад першої дії розмовної драми "Під дахами Шанхаю" ("上海屋檐下", 1937), написаної китайським драматургом та режисером Ся Янем (夏衍, 1900–1995). У вступній статті увагу зосереджено на модерних композиційних принципах твору, зокрема на використанні паралельного монтажу, який дозволяє одночасне розгортання кількох сюжетних ліній у різних просторових площинах, створюючи багатоголосся міського середовища та підкреслюючи взаємозалежність приватних історій і соціально-політичних процесів. Децентралізація конфлікту та розосередження дії між кількома родинами створюють репрезентативну модель соціального життя Китаю 1930-х років. У п'єсі відображено ключові проблеми доби: політичні репресії, економічну нестабільність, соціальну стратифікацію, трансформацію культурних цінностей, а також питання економічної незаможності жінки. Крім того, твір демонструє явище міжродової дифузії: розгорнуті авторські ремарки поєднують драматичну дію та авторський наратив. У примітках наведено пояснення термінів та культурних реалій, а також стислі відомості про історичні події, алюзії на які зчитуються в п'єсі.

Ключові слова: китайська література; композиція; монтаж; розмовна драма; Ся Янь

Переклад надійшов до редакції 5.03.2026

Прийнято до друку після рецензування 9.07.2026

Опубліковано 30.09.2026